

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government
Ministria e Drejtësisë - Ministarstvo Pravde - Ministry of Justice

---

**KONCEPTUALNOG DOKUMENTA ZA ZAKONIK GRAĐANSKOG POSTUPKA
KOSOVA**

Avqust, 2023

Pregled sadržaja

<i>1. Uvod</i>	120
<i>Poglavlje 1: Definicija problema</i>	123
<i>Poglavlje 2 Ciljevi</i>	147
<i>Poglavlje 3: Alternative</i>	148
Poglavlje 3.1: Nikakve izmene (očuvanje statusa quo).....	150
Poglavlje 3.2: Unapređenje posebnih građanskih procesnih zakona bez kodifikacije.....	150
Poglavlje 3.3: Izrada Zakonika o građanskom postupku Kosova	151
<i>Poglavlje 4: Identifikacija i procena budućih uticaja</i>	153
Poglavlje 4.1: Izazov u prikupljanju podataka	155
<i>Poglavlje 5: Komunikacija i konsultacije</i>	155
<i>Poglavlje 6: Upoređivanje alternativa</i>	156
Poglavlje 6.1	156
Planovi sprovođenja za različite alternative	156
Poglavlje 6.2: Tabela poređenja sa tri opcije	160
<i>Poglavlje 7: Zaključci i vizija za strukturu Zakonika o građanskom postupku Kosova</i>	162
<i>Aneks 1: Obrazac procene ekonomskog uticaja</i>	165
<i>Aneks 2: Obrazac za procenu društvenih uticaja</i>	168
<i>Aneks 4: Obrazac za procenu uticaja osnovnih prava</i>	173

Sažetak koncept dokumenta

Opšte informacije	
Naslov	Konceptualni dokument za Zakonik o građanskom postupku Kosova
Odgovorno ministarstvo	Ministarstvo pravde, Pravno odeljenje
Osoba za kontakt	Isuf Jahmurataj, Viši pravni službenici, Pravno odeljenje, Ministarstvo pravde. Telefon: 67 08567085
PVPQ	Razvojni cilj: Treći stub: Sigurnost i vladavina prava – 9. Efektivna pravda Strateški cilj: 9.1 Pravovremena pravda i 9.4 Pravi pristup pravdi
Strateški prioritet	Ovaj koncept dokument je predviđen na listi koncept dokumenta za 2023. godinu

Odluka	
Glavno pitanje	1. Nedostatak kodificiranog, unificiranog (konsolidovanog) i usklađenog zakonodavstva za definisanje pravnih pravila za rešavanje građanskih, privrednih ili upravnih sporova, predstavlja potrebu za kodifikacijom, unapređenjem postojećih normi i njihovim ažuriranjem sa najboljim međunarodnim standardima.
Sažetak konsultacija	Iz preliminarne konsultacija i onih sa javnošću nije bilo spornih pitanja. Konsultacije sa javnošću počele su od 04.05.2023. do 25.05.2023. Preliminarne konsultacije su počele od 04.04.2023 do 25.04.2023. Komentari su dali: SKQ/ZKM, OEBS, USAID, Kancelarija Evropske unije. Komentari su sažeti u tabelu u kojoj se nalaze konkretni komentari i obrazloženje za njihovo prihvatanje ili neprihvatanje (zajedno sa Koncept dokumentom).
Predložena opcija	Usvajanje Zakona o parničnom postupku.

Glavni očekivani uticaji	
Budžetski uticaji	Realizuje se u okviru trenutnih budžetskih ograničenja.
Ekonomski uticaji	To će pomoći u jasnoći proceduralnih normi i brzini donošenja presude i rešavanja građanskih i administrativnih sukoba, dajući više sigurnosti i ekonomskim odnosima.
Društveni	To će značajno doprineti pristupu pravdi.

uticaji	
Uticaji na životnu sredinu	Ne očekuju se relevantni uticaji u ovoj kategoriji.
Međusektorski uticaji	Nema relevantnih uticaja u ovoj kategoriji.
Administrativne takse za kompanije	Ne važi.
Test MSP	Test MSP nije primijenjen jer se ovaj konceptualni dokument bavi pitanjima koja nisu relevantna za MSP.

Sledeći koraci	
Kratkoročni	Izrada Zakonika o parničnom postupku.
Srednoročni	<ul style="list-style-type: none"> • Usvajanje Kodeksa • Obuka sudija i drugih pravnih stručnjaka koji će primjenjivati norme Zakonika o parničnom postupku

Figura 19: Tabela sa opštim informacijama o koncept dokumentu

Naziv	Koncept Dokument za Zakonik o građanskom postupku Kosova
Odgovorno ministarstvo	Ministarstvo pravde, Pravno odeljenje
Osoba za kontakt	Isuf Jahmurataj, 67 085
PVPQ	Razvojni cilj: Treći stub: Sigurnost i vladavina prava – 9. Efektivna pravda Strateški cilj: 9.1 Pravovremena pravda i 9.4 Pravi pristup pravdi
Strateški prioritet	Ovaj koncept dokument je predviđen na listi koncept dokumenta za 2023. godinu
Radna grupa	<ul style="list-style-type: none"> 47. Isuf Jahmurataj, predsedavajući 48. Ruzhdi Osmani, zamjenik predsedavajućeg 49. Albert Zogaj, predsednik SSK-a 50. Qerim Ademaj, zamenik predsedavajućeg SSK-a 51. Fejzulla Regjepi, sudija u Vrhovnom sudu 52. Rrustem Thaqi, sudija u Vrhovnom sudu 53. Zenel Leku, sudija Vrhovnog suda 54. Nenad Lazić, sudija Vrhovnog suda 55. Arsim Hamzaj, sudija Apelacionog suda

	56. Hidajete Gashi, sudija Apelacionog suda 57. Franciska Ymeri Zhitia, sudija Apelacionog suda 58. Eros Gashi, politički savetnik ministra 59. Florent Spahija, spoljnopolitički savetnik ministra 60. Trendelina Qorraaj, službenik za integraciju u DIEKP/MD 61. Albulena Uka, viši pravni službenik/med 62. Florentina Beqiraj, koordinator jedinice za ljudska prava/MD 63. Hajrije Zogaj, viši službenik za budžet/med 64. Saranda Salihu, zamjenik. Šef CPO 65. Albert Selimi, viši službenik za koordinaciju politika SKQ/ZKM 66. Kushtrim Canolli, viši službenik za planiranje politike ZPS/ZKM 67. Alberita Hyseni, viši pravni službenik, ZL/ZKM 68. Gezim Bislimi, viši analitičar budžeta/MFPT 69. Vyrtyte Gervalla/BIRN
Dodatne informacije	Na osnovu izveštaja o pravosudnom sistemu i značaju reforme u ovoj oblasti, stvorena je potreba za ovim koncept dokumentom.

1. Uvod

Građansko pravo je uključeno u sferu državnog delovanja, koje ima za cilj mirno, obavezno i zakonito rešavanje nesporazuma između raznih aktera koji deluju u određenoj državi, sa konačnim ciljem sprečavanja samovlašća ili narušavanja društvenog mira. Pravne norme koje regulišu delatnost građanske pravde nalaze se u tzv. građanskom procesnom zakonodavstvu. Ovo zakonodavstvo reguliše sve faze građanskog pravosuđa, počev od strukturne organizacije građanskog pravosuđa, raznih pojava koje se javljaju pre podnošenja tužbe u sudu (npr. vrste dokaza koji se mogu izvesti na sudu), nastavljajući sa pravilima za podnošenje tužbe, njeni formalni uslovi, nadležnost suda, položaj i prava stranaka i njihovih zastupnika, dokazna sredstva, rokovi i druga pravila za vođenje i okončanje građanskog postupka, razne odluke koje sud donosi tokom i na kraju suđenja, pravo na žalbu stranaka, pa sve do izvršnog postupka. Ovo poslednje je krajnja faza uspostavljanja građanskih prava stranaka i najbolje odražava prinudnu silu države na delu.

Što su građanskoprocesne norme jasnije, lakše dostupne, jednostavnije napisane i sistematizovane, veća je verovatnoća da će korisnici sudskih usluga imati jednak i efikasan pristup građanskoj pravdi. Ovo iz razloga što pravne norme nisu upućene samo pravnim stručnjacima, već pre svega uređuju ostvarivanje prava stranaka, što u samom značenju reči stranka može biti bilo ko (pojedinaac, interesna grupa ili pravno lice, lokalno lice, strano lice ili lice bez državljanstva) koji ima spor i nastoji da ga reši kroz pravosudni sistem, što je jedan od najvažnijih državnih prerogativa. Nastojanja da se stvori korpus pravnih normi datiraju još iz antičkih vremena, gde možemo pomenuti, na primer, Zakon o 12 tablica (450. pre Hrista), koji je

usvojen u Starom Rimu. Ono što je poznato jeste da je prva knjiga od ovih 12 tabela govorila o građanskom postupku, konkretno o mogućnosti dobijanja građanske pravde od rimskog magistrata⁴⁷. Poslednjih vekova većina zemalja građanskopravne tradicije (romano-germanska porodica) je kodifikovala pravila građanskog postupka, sa ciljem da ih sistematizuju u jedan pravni akt, koji je od pomoći ne samo pravnim stručnjacima, već i takođe svakom „korisniku“ građanske pravde.

Građansko procesno zakonodavstvo na Kosovu sastoji se od niza zakona koji regulišu određene aspekte građanskog sudskog procesa. Među njima pominjemo Zakon br. 03/L-006 "o parničnom postupku", izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-118 „o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-006 "o parničnom postupku"; Zakon br. 03/L-007 "o vanparničnom postupku", izmenjen Zakonom br. 06/L-007 "o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-007 "o vanparničnom postupku"; Zakon br. 04/L-139 "o izvršnom postupku", izmenjen Zakonom br. 05/L-118 „o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-139 "o izvršnom postupku". To su uglavnom akti koji su izrađeni pod uticajem zakonodavstva bivše Jugoslavije⁴⁸. Ali, nakon nekoliko godina kao nezavisna država i nakon što je steklo svoj identitet i karakteristike u smislu institucionalnog i pravnog sistema, neophodno je da Kosovo reformiše proceduralna pravila i odražava najbolje međunarodne standarde, istovremeno integrišući razvoj unutrašnjih praksi i potreba koje su identifikovali pravni praktičari.

Proceduralne norme su generalno važno sredstvo za funkcionisanje pravnog sistema u celini. Istraživači su dokazali dvostruku ulogu ovih normi: s jedne strane, one imaju za cilj pravično, ekonomično i brzo suđenje i u skladu sa zakonom za one sporove za koje su stranke odlučile da reše sudskim putem. A sa druge strane, one predstavljaju instrument za sudije da obavljaju svoju funkciju u smislu tumačenja, pojašnjenja, razvoja i naravno primene zakona.⁴⁹ Stoga je jasnoća i efikasnost ovih normi važna za funkcionisanje vladavine prava.

U mnogim zemljama (Holandija, Ujedinjeno Kraljevstvo, Švajcarska ili države Centralne i Istočne Evrope)⁵⁰, građanske procesne norme su revidirane da bi se povećala njihova efikasnost. Konačno, među zemljama balkanskog regiona, Albanija je takođe preduzela radikalnu reformu u pravosuđu, što je nametnulo potrebu da se reformiše i zakonski okvir građanskog postupka. Zakonik o građanskom postupku imao je nekoliko izmena u novembru 2016., martu 2017. i martu 2021. godine nakon usvajanja zakonske reforme, koje su imale za cilj povećanje učinka sudova, pojednostavljenje sudskih postupaka, stvaranje pravnog mehanizma za rešavanje pitanja suđenja u razumnom roku, jačanje pravila za elektronsko obaveštavanje

---

⁴⁷ The Dynamism of Civil Procedure – Global Trends and Developments. Guy I. Seidman. Springer, 2016. f. 6.

⁴⁸ Koncept dokument za parnični postupak, usvojen odlukom br. 09/77, od 4.12.2018.

Jolovicz, On Civil Procedure', na str. 70, 71., citirano u Zajedničkim minimalnim standardima građanskog postupka, Blomeier & Sanz: Magdalena Tulibacka, Margarita Sanz, Roland Blomeier, 2016, str. 21.

A. Uzelac, Goals of Civil Justice and Civil Procedure', str. 6, citirano u Zajedničkim minimalnim standardima građanskog postupka, Blomeier & Sanz: Magdalena Tulibacka, Margarita Sanz, Roland Blomeier, 2016, str. 21.

stranaka, pojašnjenje i reformisanje redovnih i posebnih postupaka suđenja na žalbenom stepenu (Apelacioni sud i Vrhovni sud) itd.

U okviru ovih reformi, trenutni regulatorni okvir građanskih procesnih normi na Kosovu treba da se reformiše ne samo da bi se obezbedila rešenja za probleme koji se javljaju tokom praktične primene, već i da bi odražavala međunarodne standarde koji obezbeđuju pristup pravdi.

1.1 Struktura

Struktura ovog koncept dokumenta o Zakonu o građanskom postupku Kosova je izgrađena na dosadašnjem iskustvu i praksi sličnih dokumenata u drugim oblastima prava. U uvodnom delu ovog Koncept dokumenta dati su identifikacioni podaci inicijative, pružanjem opštih informacija o vrsti aktivnosti, radnoj grupi i dr. Zatim je predstavljen kratak uvod, praćen objašnjenjem strukture dokumenta i metodologije primenjene u njegovoj izradi.

Koncept dokument (K.D.) je podeljen na nekoliko poglavlja, gde je u prvom poglavlju definisan glavni problem, iz koga je nastala potreba za izradom ovog KD, odnosno potreba za izradom Zakonika o građanskom postupku Kosova. Ovde se analizira potreba za Zakonikom o građanskom postupku, te su predstavljeni najbolji evropski standardi u oblasti građanskog postupka, sa posebnim osvrtom na mehanizme za rešavanje sudskih građanskih sporova na daljini, kao i osnovna načela za pribavljanje elektronskih dokaza u građanskom sudskom postupku. U nastavku su tretirani problemi identifikovani uporednom analizom važećeg građanskog procesnog zakonodavstva Kosova, rezultati upitnika koji je podeljen sudijama, kao i zaključci prethodnog K.D. za izmene zakona „o parničnom postupku“, kao i nalazi i zaključci radne grupe za izradu ovog KD-a. Drugo poglavlje ukratko identifikuje ciljeve definisane Programom Vlade Kosova, koji se odnose na reformu građanskog procesnog zakonodavstva.

U poglavljima 3, 3.1, 3.2, 3.3, analizirane su tri različite alternative u pogledu pristupa koji se odnosi na ovaj koncept dokument. Konkretno, analizira se alternativa nepreduzimanja nikakvih zakonskih izmena, alternativa izmene posebnih procesnih zakona, ali bez kodifikacije, i na kraju, treća alternativa, a to je izrada Zakonika o građanskom postupku Kosova.

U četvrtom poglavlju identifikovani su i ocenjeni budući uticaji svake od tri gore definisanih alternativa reforme. Peto poglavlje evidentira proces komunikacije i konsultacija u vezi sa ovim koncept dokumentom.

Poglavlja 6. i 6.1 vrše poređenje među alternativama, kao i neophodne planove sprovođenja za svaku od njih. Poslednje poglavlje, još jednom predstavlja zaključke do kojih je došla radna grupa, naglašava potrebu za izradom Zakonika o građanskom postupku Kosova, te predstavlja opštu viziju u vezi sa strukturom i organizacijom ovog zakonika.

1.2 Metodološki aspekti

Priprema ovog koncept dokumenta uglavnom se zasniva na metodi sveobuhvatnog pregleda pravnih akata koji uređuju sudski postupak. Ovo je bilo neophodno da bi se identifikovali postojeći pravne praznine, odnosno protivurečne odredbe u istom zakonu ili u različitim zakonima koji za cilj imaju definisanje pravila građanskog postupka.

Ova metodologija je takođe podržana kvalitativnim pristupom, pošto je za evidentiranje problema koji su se pojavili u praksi, sastavljen upitnik. Njegova svrha nije bila da proizvodi statističke podatke, već da prikupi mišljenje pravnika o njihovim potrebama za unapređenjem postojećeg pravnog okvira. Pored prikupljanja mišljenja interesnih grupa, analiza uključuje i nalaze izveštaja koje pripremaju međunarodne organizacije, kao što su izveštaji o napretku koje je tokom godina za Kosovo sastavljala Evropska unija ili izveštaji drugih međunarodnih organizacija, kao npr. OEBS. Stoga, sa ove tačke gledišta, ovaj koncept dokument ima za cilj da se pozabavi svim problemima koje su identifikovali svi ovi izvori kroz predstavljanje efikasnih mehanizama zasnovanih na najboljim standardima u oblasti građanskog postupka.

Analizirani su zakoni koji uglavnom imaju norme procesnog sadržaja, međutim, iz ove analize su izostavljeni arbitražni zakon ili zakon o međunarodnom privatnom pravu, koji iako uglavnom imaju proceduralni pristup, regulisani su posebnim zakonima i najčešće nisu deo zakonika koji uređuju građanski postupak.

U evidentiranju najefikasnijeg mehanizma, predloženo je nekoliko varijanti/opcija i za svaku varijantu analizirane su prednosti, nedostaci i izazovi sa kojima se suočava sprovođenje svake od njih.

Da bi analiza bila potpunija, dokument predstavlja i sažetak principa glavnih međunarodnih standarda, posebno evropskih u oblasti građanskog postupka, kako bi poslužio kao model u kreiranju i izradi novih procesnih odredbi.

Poglavlje 1: Definicija problema

Glavni problem: Nedostatak kodifikovanog, ujedinjenog (konsolidovanog) i usaglašenog zakonodavstva za utvrđivanje zakonskih pravila za rešavanje građanskih, trgovačkih, privrednih ili upravnih sporova. Istovremeno, iz problema identifikovanih aktuelnom primenom procesnih zakona, nameće se potreba da se postojeće norme unaprede i ažuriraju prema najboljim međunarodnim standardima u oblasti građanskog postupka.

1. Potreba za pravnom reformom građanskog procesnog prava u skladu sa evropskim standardima parničnog postupka.

Potreba za usklađivanjem građanskog procesnog zakonodavstva Kosova sa najboljim evropskim standardima proizilazi iz Ustava Republike Kosovo (član 22) i Zakona br. 05/L-069 „o ratifikaciji Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Kosovo, s jedne strane, i Evropske unije i Evropske zajednice za atomsku energiju, s druge strane“ (član 1(2)(a) (d), 4, 74, 83).

Inicijativa za reformu procesnog zakonodavstva na Kosovu počela je ranije, a neke od potreba za intervencijom su takođe identifikovane u koncept dokumentu „o parničnom postupku“ usvojenom 4.12.2018, odlukom br. 09/77. U ovom dokumentu istaknuti su neki od problema i potreba za izmenom Zakona „o parničnom postupku“ kao potreba prilagođavanja evropskim standardima i modernizacije ovih zakona na koje su u velikoj meri uticali zakoni bivše Jugoslavije. Međutim, treba imati u vidu da je i pored opšte usaglašenosti ovih normi, kao rezultat integracionih procesa u evropskim strukturama, parnični postupak „duboko oličena u političkom uređenju, ekonomskoj strukturi, u ustavnom i društvenom identitetu nacije kao i ugovori o raspodeli imovine“.⁵¹ U tom kontekstu, od suštinske je važnosti da građanska procesna pravila odražavaju ove elemente i da postanu izraz nacionalnog identiteta zemlje koja ih integriše, uz održavanje minimalnog standarda aproksimacije koji je neophodan u funkciji veće razmene sa kojom se danas suočavamo.

Ova sveobuhvatna reforma utiče i na druge sfere pravne regulative na Kosovu, gde pominjemo inicijative da se značajno izmene ne samo procesni zakoni (Zakonik o krivičnom postupku Kosova je već usvojen), već i materijalni. Reforma za usvajanje Zakonika o građanskom postupku ili rad na izradi Građanskog zakonika su pokazatelji napora za dalju konsolidaciju unutrašnjeg regulatornog okvira.

Potreba za reformom je takođe više puta naglašena u izveštajima o napretku Evropske unije koji su sačinjeni za Kosovo, koji dosledno naglašavaju povećanje efikasnosti u sudskom sistemu pošto je utvrđen nizak nivo sudskih kapaciteta za rešavanje predmeta u razumnom roku.⁵² U nastavku, izveštaji o napretku su generalno konstatovali da je sprovođenje pravde i dalje sporo, neefikasno i pod uticajem neprikladnih uticaja.⁵³ Zajedno sa ovim nalazima, ovi izveštaji su utvrdili zadatak za smanjenje broj predmeta, na osnovu revidiranog plana i strategije za digitalizaciju⁵⁴. U ovom kontekstu, važnu ulogu u smanjenju nagomilanih predmeta ima i utvrđivanje procesnih pravila koja imaju za cilj da ubrzaju sudski proces. Dakle, reforma građanskih procesnih normi takođe treba da ima za cilj stvaranje mehanizama za brže suđenje.

---

⁵¹ M. Tulibačka, 'Europeanisation', na str. 1532, citirano u Zajedničkim minimalnim standardima građanskog postupka, Blomeier & Sanz: Magdalena Tulibačka, Margarita Sanz, Roland Blomeier, 2016, str. 23.

⁵² Izveštaj o napretku Kosova 2021, str. 16, Izveštaj o napretku Kosova 2022, str. 16.

⁵³ Izveštaj o napretku Kosova, 2022, str. 16.

⁵⁴ Ibid., str. 6.

Izveštaj je naglasio potrebu za bržim suđenjem, jer vreme koje je potrebno za rešavanje predmeta (od dana podnošenja tužbe do donošenja odluke) je zabrinjavajuće, pošto je isuviše dugo. U 2021. godini, vreme suđenje za građanske i trgovačke predmete u prvostepenom postupku iznosi 1339 dana, a za upravne predmete 798 dana. U žalbenom postupku, građanski i trgovački predmeti se sude u roku od 646 dana, dok se upravni predmeti sude u roku od 426 dana.⁵⁵ Ova kašnjenja su postala uzrok žalbi koje su građani podneli Ombudsmanu i u slučaju da Kosovo postane deo Saveta Evrope, oni mogu postati uzrok suđenja protiv nje zbog kršenja razumnog roka, shodno članu 6. (1) Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Pored ovih potreba istovremeno, budući da se reforma priprema u vreme velikog tehnološkog razvoja, preporučljivo je integrisati upotrebu alata elektronske tehnologije (poznatih i kao e-justice) u sudski proces. S tim u vezi, bolje uređenje elektronskih dokaza ili čak uređenje sednica na daljinu, značajno će pomoći u donošenju odluka u predmetima u razumnom roku. Stoga, u ovom pravcu, izveštaj o napretku Evropske komisije za Kosovo naglašava potrebu poboljšanog korišćenja digitalne tehnologije i usvajanja neophodnih promena za vođenje sednica na daljinu.⁵⁶

Glavni zakoni koji regulišu pravila građanskog postupka i na koje utiče ovaj koncept dokument su:

1. Zakon br. 03/L-006 "o parničnom postupku".
2. Zakon br. 04/L-118 „o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-006 "o parničnom postupku".
3. Zakon br. 03/L-007 "o vanparničnom postupku".
4. Zakon br. 06/L-007 „o izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-007 "o vanparničnom postupku".
5. Zakon br. 04/L-139 "o izvršnom postupku".
6. Zakon br. 05/L-118 „o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-139 "o izvršnom postupku".
7. Zakon br. 2004/26 „Zakon o nasleđivanju na Kosovu“ (članovi 76-80).

---

⁵⁵ Izveštaj o napretku Kosova, 2022, str. 22.

⁵⁶ Izveštaj o napretku Kosova, 2022, str.17.

Tabela 20: Relevantni politički dokumenti, običaj podzakonske akte

Dokument politike, zakon ili podzakonski akt	Link na politiku ili planski dokument putem interneta ili na pravne akte u Službenom glasniku	Državna(e) institucija(e) odgovorne za implementaciju	Uloga i dužnosti institucije(a)
Zakon br. 03/L-006 "O postupku spora".	https://gzk.rks.gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2583	Ministarstvo pravde Sud	Izrada zakona i nadzor nad implementacijom Implementacija zakonodavstva
Zakon br. 04/L-118 „O izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-006 "O postupku spora".	https://gzk.rks.gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2849	Ministarstvo pravde Sud	Izrada zakona i nadzor nad implementacijom Implementacija zakonodavstva
Zakon br. 03/L-007 "O vanparničnom postupku".	https://gzk.rks.gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2608	Ministarstvo pravde Sud	Izrada zakona i nadzor nad implementacijom Implementacija zakonodavstva

Zakon br. 06/L-007 „O izmenama i dopunama Zakona br. 03/L-007 "O vanparničnom postupku".	https://gzk.rks.gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=18304	Ministarstvo pravde Sud	Izrada zakona i nadzor nad implementacijom Implementacija zakonodavstva
Zakon br. 04/L-139 "O izvršnom postupku".	https://gzk.rks.gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2870	Ministarstvo pravde Sud Sudski izvršitelji	Izrada zakona i nadzor nad implementacijom Implementacija zakonodavstva
Zakon br. 05/L-118 „O izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-139 "O izvršnom postupku".	https://gzk.rks.gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=14673	Ministarstvo pravde Sud Sudski izvršitelji	Izrada zakona i nadzor nad implementacijom Implementacija zakonodavstva
Zakon br.	https://gzk.rks-	Ministarstvo	Izrada zakona i

2004/26 "Zakon o nasleđu Kosova" (članovi 76-80).	gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=2407	pravde Sud	nadzor nad implementacijom Implementacija zakonodavstva
--	--	-------------------	--

Slika 3: Stablo problema, prikazuje glavni problem, njegove uzroke i posledice

Efekti	Poteškoće u pristupu profesionalaca i javnosti konsolidovanom građanskom procesnom zakonodavstvu.
Glavni problem	Nedostatak kodifikovanog, unificiranog (konsolidovanog) i usklađenog zakonodavstva za definisanje pravnih pravila za rešavanje građanskih, privrednih, privrednih ili upravnih sporova, i potreba za unapređenjem postojećih normi kao i njihovo ažuriranje sa najboljim međunarodnim standardima u oblasti parničnog postupka.
Uzroci	Ranija tradicija izrade posebnih zakona za različite segmente parničnog postupka. Pored punjenja sa futrolama. Nedostatak reforme građanskog procesnog zakonodavstva, kako bi se prilagodilo tehnološkim promenama tog vremena. Neprilagođavanje građanskog procesnog zakonodavstva tehnološkim promjenama vremena. Nedostatak kodifikacije u parničnom postupku, za razliku od krivičnog postupka.

Glavni problem

Kao što je prikazano u gornjoj tabeli, glavni problem sa kojim se suočava sektor građanskog pravosuđa na Kosovu je nedostatak kodifikovanog, konsolidovanog i harmonizovanog zakonodavstva za određivanje pravila građanskog postupka. Važeći zakoni koji uređuju posebne dijelove parničnog sudskog postupka (npr. parnični, vanparnični ili izvršni postupci),

sadrže zakonske propise koji ne rezultiraju nepotrebnim ponavljanjem različitih građanskih procesnih instituta ili načela, eklektično i ponekad neusklađeno uređenje procesnih pravila, kao i nepostojanje nekih procesnih instituta u skladu sa evropskim pravom, a posebno pravom Evropske unije (npr.: postupak izdavanja naloga za plaćanje, ili suđenje tužbi male vrijednosti).

Uzroci

Direktan uzrok ovog glavnog problema je distribucija proceduralnih pravila u nekoliko različitih zakona, izrađenih u različitim periodima i od strane različitih radnih grupa. Takođe, do ovoga je došlo i zbog prethodne pravne tradicije. Uočava se neevolucija građanskog procesnog zakonodavstva, posebno u vezi sa usvajanjem novih informacionih tehnologija, u pogledu elektronskih obavještenja, daljinskih sudskih ročišta itd. Takođe, predmet parničnog postupka nije u istom pravcu razvoja kao krivični postupak, koji je već kodifikovan Zakonikom o krivičnom postupku. Čak je i glavno građansko zakonodavstvo u fazi kodifikacije, kroz Projekat građanskog zakonika Kosova, koji je u naprednoj fazi usvajanja.

Efekti

Efekti koji proizilaze iz odsustva Zakona o građanskom postupku Kosova su povezani sa povećanom teškoćom ne samo za profesionalce u ovoj oblasti, već i za širu javnost, u pogledu efektivne upotrebe i priznavanja pravila građanskog postupka. Ovo posebno važi u uslovima kada na Kosovu, što se tiče samog suđenja, zastupanje stranaka od strane advokata nije obavezno. Ovo dovodi do potrebe i efekta da pristup pravdi i pristup proceduralnim pravilima koja uslovljavaju pristup pravdi, budu što potpuniji i efektivniji. Grupisanje procesnih pravila u jednom aktu, za sve faze parničnog sudskog procesa, ublažiće negativan efekat koji ima sadašnja raštrkana regulativa parničnog postupka.

Dole navedena slika identifikuje zainteresovane strane. Takođe pokazuje da li na njih utiču uzroci, posledice ili oboje. Osim toga, poslednja kolona u sažetku pokazuje kako na njih utiče.

Slika 21: Pregled zainteresovanih strana na osnovu definicije problema

Ime zainteresovane strane	Uzroci s kojima je stranka povezana	Efekti na koje je stranka povezana	Način na koji je stranka povezana s ovim uzrokom ili posledicom
Ministarstvo pravde	Odgovoran za poboljšanje pristupa pravdi za sve građane	Poboljšanje pristupa građanskom procesnom zakonodavstvu.	Izrada pravnih politika za sektor pravosuđa
Sudski savet	On je upravnik	Nadzor efikasnog	On sprovodi politike

Kosova	pravde u zemlji	provođenja parničnih sudskih postupaka.	sačinjene u okviru ustavnih i zakonskih ovlašćenja
Pravna akademija	Odgovoran za podizanje profesionalizma sudija i pomoćnog osoblja	Organizuje obuke vezane za razumevanje i pravilnu primjenu građanskog procesnog zakona.	Razvija posebnu obuku za sudije i pomoćno osoblje u skladu sa potrebama politike.
Sudovi svih nivoa i nadležnosti	Primjenjuju se građanske procesne norme	Razvijati jurisprudenciju u vezi sa značenjem različitih građanskih procesnih normi, od interesa za javnost i pravne stručnjake.	Sudovi su odgovorni za sprovođenje parničnih procesnih pravila, kako bi se garantovao redovan pravni proces za stranke i druge učesnike u postupku.

2. Evropski standardi u oblasti građanskog postupka

Od početka treba naglasiti da je sadašnje građansko procesno zakonodavstvo Kosova već ugradilo mnoge od najboljih opšte prihvaćenih standarda u Evropi, što se tiče pravičnih pravila građanskog postupka. Potreba za doradom i unapređenjem procesnog zakonodavstva je stalna konstanta ne samo na Kosovu, već i u bilo kojoj drugoj zemlji koja ima zakonska pravila u građanskom postupku, budući da je dinamika društvenog razvoja takva da je potrebno da se, s vremena na vreme, prilagodi zakonodavstvo sa inovacijama koje donosi društveni i tehnološki razvoj.

Što se tiče Evropske unije, ne postoji jedinstven instrument koji uređuje standarde građanskog postupka. Građanski postupak je dugo bio i nastavlja da bude, svojim najvećim delom, isključivo u domenu različitih evropskih država. Sistem građanskih procesnih normi na nadnacionalnom nivou u Evropi sastoji se od skupa standarda koji su sadržani u Ugovorima Evropske unije, principima Osnovne povelje o ljudskim pravima, Evropske konvencije o ljudskim pravima, kao i jurisprudenciju Suda pravde Evropske unije (SPEU) kao i Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP). Ovo primarno zakonodavstvo je dopunjeno sekundarnim zakonodavstvom koje generalno uključuje direktive usvojene u okviru politike sudske saradnje.

Konvencionalne odredbe ili odredbe ugovora su u formi principa i ne postoje konkretna proceduralna pravila, ali su ovi principi razrađeni na konkretne proceduralne norme kako sekundarnim zakonodavstvom, tako i sudskom praksom gore navedenih sudova.

Jedno od osnovnih načela koje je sastavni deo navedenih akata je načelo delotvorne sudske zaštite. Ugovor o Evropskoj uniji predviđa da „države članice osiguravaju pravne lekove za osiguranje efikasne sudske zaštite u područjima obuhvaćenim pravom Unije“⁵⁷. Ova odredba se odnosi na strukturu sudskog sistema u Evropskoj uniji kao i na nacionalne sudske sisteme. Ovu obavezu ponavlja i član 47. Evropske povelje o osnovnim pravima koji predviđa da „Svako kome su povređena prava i slobode zajemčeni pravom Unije ima pravo na delotvorno pravno sredstvo pred sudom, u skladu sa uslovima predviđenim ovim članom. Svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom koji je prethodno osnovan na osnovu zakona. Svako treba da ima mogućnost da dobije savet, da se brani i bude zastupan. Onima koji nemaju dovoljno sredstava biće omogućena pravna pomoć u meri u kojoj je ona neophodna da bi im se obezbedio delotvoran pristup pravdi“⁵⁸.

S druge strane, dve važne odredbe i skoro u istoj liniji sa ovom odredbom Povelje su članovi 6⁵⁹ i 13⁶⁰ Evropske konvencije o ljudskim pravima koji uređuju redovni postupak i pravo na delotvorno rešenje. Član 6(1) Konvencije definiše da „1. Prilikom utvrđivanja građanskih prava i obaveza ili osnovanosti bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravično suđenje i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim, zakonom ustanovljenim sudom. Presuda se izriče javno, ali se novinari i javnost mogu isključiti s čitavog ili jednog dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to nalažu interesi maloletnika ili zaštite privatnog života strana u sporu, ili kada to sud smatra izričito neophodnim zato što bi u posebnim okolnostima publicitet mogao naneti štetu interesima pravde.. [...]“ Dok član 13. Konvencije utvrđuje obavezu država članica da obezbede delotvorne pravne lekove pred nacionalnim organima određujući da „Svako čija su prava i slobode, priznata ovom konvencijom, narušena ima pravo na pravni lek pred nacionalnim vlastima, čak i onda kada su povredu ovih prava i sloboda učinila lica u vršenju svoje službene dužnosti.“

Razlika između ovih instrumenata je u tome što se Povelja primenjuje samo na aspekte koji se odnose na sprovođenje prava Unije, dok Konvencija ima širu primenu. Međutim, ova prava nisu apsolutna, već se mogu ograničiti, prema testovima koje su izradili relevantni sudovi (Evropski sud za ljudska prava i Sud pravde Evropske unije).

Pored ovih instrumenata u Evropskoj uniji postoji niz podzakonskih akata⁶¹ koji sadrže građanskoprocesne norme, a među ostalima možemo pomenuti:

7. Uredba (EU) br. 1215/2012 Parlamenta i Veća od 12. decembra 2012. o nadležnosti i priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (Brisel I preinačena).

⁵⁷ Član 19(1), Ugovor o Evropskoj uniji Official Journal of the European Union C 326/13.

⁵⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>

⁵⁹ Evropska konvencija o ljudskim pravima. https://www.echr.coe.int/documents/convention_sqi.pdf

⁶⁰ Evropska konvencija o ljudskim pravima. https://www.echr.coe.int/documents/convention_sqi.pdf

⁶¹ Ovde ćemo navesti samo nekoliko početnih akata usvojenih, ne navodeći i njihove akte o izmenama.

8. Uredba Veća (EZ) br. 1206/2001 od 28. maja 2001. o saradnji između sudova država članica na području izvođenja dokaza u građanskim ili trgovačkim predmetima (Uredba o izvođenju dokaza).
9. Uredba (EZ) 1393/2007 Parlamenta i Evropskog saveta o dostavi u državama članicama sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima (dostava pismena).
10. Uredba (EU) 805/2004 za uvođenje evropskog naloga za izvršenje nespornih potraživanja, OJ L (2004) 143/15 (Uredba o izvršenju evropskog naloga).
11. Uredba (EU) 1896/2006 o uvođenju postupka za evropski platni nalog, OJ L (2006) 399/1 (Uredba o evropskom nalogu za plaćanje).
12. Uredba (EZ) br. 861/2007 Parlamenta i Saveta od 11. jula 2007. o uvođenju evropskog postupka za sporove male vrednosti, OJ L 199, 31.07.2007. (Evropska uredba o sporovima male vrednosti) itd.

S druge strane, važan izvor koji će se morati uzeti u obzir u procesu reforme građanskog postupka su preporuke i smernice, koje je godinama davao Komitet ministara, koji postupaju prema ovlašćenjima koja su mu priznata Statutom Savet Evrope. Oni obezbeđuju široko prihvaćene standarde u Evropi, koji pomažu u okviru unapređenja različitih građanskih procesnih odredbi ili instituta, koji su trenutno ugrađeni u različite zakone koji regulišu građanski postupak na Kosovu, i za koje treba napomenuti da su u svom većem delu u skladu sa ovim preporukama. Konkretno, među glavnim aktima se pominju:

29. Preporuka Rec(84) 5 o principima parničnog postupka kojim se poboljšava funkcionisanje pravnog sistema.
30. Preporuka Rec(95) 5 u vezi uvođenja i poboljšanja funkcionisanja žalbenih sistema i postupaka u građanskim i privrednim predmetima.
31. Preporuka Rec(2001)2 o projektovanju i rekonstrukciji sudskog sistema i sistema pravnog informisanja na ekonomičan način.
32. Preporuka Rec(2001)3 o pružanju usluga građanima od strane suda i drugih pravnih službi kroz korišćenje novih tehnologija.
33. Preporuka Rec(2003)15 o arhiviranju elektronskih dokumenata u pravnom sektoru.
34. Preporuka Rec(2003)16 o izvršenju upravnih i sudskih odluka iz oblasti upravnog prava.
35. Preporuka Rec(2003)17 o izvršenju.
36. Preporuka Rec(2004)20 o sudskoj reviziji upravnih akata.
37. Preporuka CM/REC(2009)12 o principima koji se odnose na nestala lica i pretpostavku smrti.
38. Preporuka CM/Rec(2010)12 o sudijama: nezavisnost, efikasnost i odgovornost.
39. Preporuka CM/Rec(2012)11 o ulozi javnih tužilaca van sistema krivičnog prava.
40. Smernice CM(2018)169 o elektronskim dokazima u građanskim i upravnim procesima.

41. Smernice od 16.06.2021 o mehanizmima za onlajn rešavanje sporova u građanskim i upravnim sudskim predmetima.
42. Smernice od 31.03.2021 o efikasnosti i efektivnosti šema pravne pomoći u oblasti građanskog i upravnog prava i dr.

Drugi izvor informacija o zajedničkim evropskim pravilima i standardima u oblasti građanskog postupka, koji je uzet kao osnova u ovom koncept dokumentu i koji će biti uzet u obzir prilikom eventualnog unapređenja posebnih procesnih odredbi u budućnosti, su evropski Model Poslovnika Civil of ELI/UNIDROIT, koji su odobreni od strane Saveta i članstva ELI (Evropski pravni institut) u leto 2020. godine, kao i od strane Upravnog saveta UNIDROIT organizacije, na drugom sastanku 99. sednice, 23-25.09.2020.

2.1 Evropski standardi za mehanizme rešavanja sporova korišćenjem alata informacionih tehnologija (Online Dispute Resolution)

Jedan od zahteva modernog vremena u kome živimo jeste prilagođavanje građanskopravnog postupka razvoju informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT) u društvu. Virtuelni sastanci (online) su već deo svakodnevnog života ljudi i pojavila se potreba da se ove tehnologije ugrade u sudske postupke. E-sud (e-Court) ili e-Pravda (e-Justice) su sada imperativ vremena, jer potencijalno nude mehanizme koji skraćuju vreme, povećavaju efikasnost i smanjuju troškove korišćenja sudskih usluga od strane stranaka i učesnika u procesu. S tim u vezi, smernice Komiteta ministara Saveta Evrope usvojene 16.06.2021 „o mehanizmima za onlajn rešavanje sporova u građanskim i upravnim sudskim stvarima“ predstavljaju veoma dobru osnovu za izgradnju elektronskih pravosudnih sistema koji će omogućiti strankama e-pravosuđu. Ovaj vodič je zasnovan na sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava i sastoji se od nekoliko osnovnih principa. Iako Kosovo još nije deo Saveta Evrope, ono je prihvatilo primenu Evropske konvencije o ljudskim pravima i sudsku praksu ESLJP-a, tako da se ovi principi odnose na digitalnu pravdu, koji se zasnivaju na članovima 6. i 13. EKLJP, predstavljeni su sa posebnim interesovanjem za reformu građanskog procesnog zakonodavstva Kosova. U nastavku predstavljamo ukratko osnovne principe koje različite države moraju uzeti u obzir, u dizajnu i upotrebi alata informacione tehnologije, u sudskim ili izvršnim postupcima.

U ovom delu koncept dokumenta, skraćenica ODR (Online Dispute Resolution) koristiće se za elektronsku informacionu tehnologiju koju sudovi mogu koristiti za rešavanje ili pomoć u rešavanju različitih sporova.

Prema vodiču, države se podstiču da podstaknu poverenje u korišćenje ODR, što ni u kom slučaju ne bi trebalo da stvara prepreke za strane u pristupu pravdi. Sudski postupci koji se inače primenjuju u sudovima trebalo bi da se primenjuju i kada se koristi ODR, osim ako je zbog specifičnosti mehanizama ODR neophodno postupiti drugačije. Stranke u postupku koji se

odvijaju putem ODR-a moraju biti identifikovane korišćenjem sigurnih mehanizama. U nastavku navodimo neka od osnovnih načela kojih treba da se pridržavaju pri projektovanju i korišćenju ODR-a od strane sudova, a koja bi barem delimično trebalo da budu uključena u zakonska pravila građanskog postupka.

5) Pravični postupak.

a. Pristup pravdi.

- i. ODR treba da bude lak za razumevanje, koristan i jednostavan za korišćenje, na način da se udobno može koristiti od strane što više subjekata.
- ii. Stranke moraju biti obavestene o tome kako ODR funkcioniše, kako da ga koriste, kako da prate tok postupka i kako da imaju pristup sudskim odlukama.
- iii. Upotreba ODR-a ne bi trebalo da bude štetna za strane niti da nekoj od njih daje nepravednu prednost.
- iv. ODR treba da bude dizajniran i sproveden u skladu sa međunarodno priznatim tehničkim standardima, tako da ga može koristiti što više ljudi i sa što većom autonomijom.
- v. Troškovi sudskih postupaka u kojima se koristi ODR ne bi trebalo da budu veći od onih u kojima se ODR ne koristi.
- vi. Strane moraju biti obavestene u slučajevima kada se u njihovim predmetima namerava korišćenje mehanizama veštačke inteligencije.

b. Jednakost stranaka

- i. Učešće u postupcima koji se vode korišćenjem ODR-a ne bi trebalo da narušava pravo pojedinca da efikasno učestvuje u sudskom postupku ili da ima efektivno rešenje svog predmeta.
- ii. Proces u kojem se koristi ODR mora garantovati standard nezavisnosti i nepristrasnosti.
- iii. Stranke moraju biti obavestene o materijalu u predmetu, uključujući i one koje su dostavile druge strane, i da imaju dovoljno vremena da se upoznaju sa njima.

c. Dokazi pribavljeni tokom ODR postupaka

- i. Pravičnost postupka mora garantovati da tamo gde se koristi ODR, stranke moraju biti u mogućnosti da podnesu dokaze na takav način da ih to ne dovede u nepovoljniji položaj u odnosu na druge stranke.
- ii. Stranke moraju imati mogućnost da predstavljaju svoj slučaj i ospore dokaze koje su podnele druge strane.
- iii. ODR mora poštovati principe pravne jasnoće (predvidljivosti) i zaštite legitimnih očekivanja strana.

d. Efikasan postupak

- i. Sprovođenje ODR-a treba da ima za cilj poboljšanje efikasnosti postupka omogućavajući strankama da učestvuju u njemu bez fizičkog prisustva u sudu i, koliko je to moguće, da se ceo postupak emituje u realnom vremenu.
  - ii. Tehničke poteškoće u radu ODR-a ne bi trebalo da spreče sudove, čak ni na kraće vreme, da razmatraju predmete i da preduzimaju neophodne proceduralne korake.
  - iii. Ako domaći zakon predviđa da je alternativno rešavanje sporova preduslov za pokretanje sudskih postupaka, uključujući i one koji se sprovode putem ODR-a, to ne bi trebalo nepotrebno da odugovlači proces rešavanja sporova, niti da prouzrokuje značajno povećanje troškova stranaka.
- e. Donošenje odluke
  - i. Konačni akti u procesu koji se sprovodi uz ODR moraju biti transparentni.
  - ii. Svaka konačna odluka donetom upotrebom ODR-a mora biti objavljena u skladu sa sudskom praksom Evropskog suda za ljudska prava.
- f. Pravo na obrazloženu sudsku odluku
  - i. U odlukama koje se donose korišćenjem ODR-a ili uz pomoć ODR-a moraju se dati dovoljni razlozi, posebno u odlukama koje su donete korišćenjem mehanizama veštačke inteligencije (AI).
- g. Izvršenje odluka
  - i. Činjenica da je odluka doneta korišćenjem ODR mehanizama ne bi trebalo da spreči njeno obavezno izvršenje.
- h. Pravo na sudsko razmatranje predmeta u kojima se primenjuju postupci automatskog odlučivanja.
  - i. Tamo gde domaći zakon dozvoljava donošenje odluka putem procesa automatizovane obrade, mora biti moguće da se te automatizovane odluke pregledaju od strane sudije.
- 6) Transparentnost u korišćenju ODR-a i zahteva za sednice
  - a. Transparentnost u dizajniranju (projektovanju) i sprovođenju ODR mehanizama
    - i. Projektovanje (dizajniranje) i sprovođenje ODR mehanizama treba da bude transparentan i da se objasni na način koji je razumljiv, upotrebom jasnog i jednostavnog jezika.
  - b. Javne i usmene sednice
    - i. Korišćenje mehanizama ODR trebalo bi da garantuje odgovarajuće načine za omogućavanje javnog nadzora postupka.

- ii. Upotreba ODR-a u sudovima sama po sebi ne bi trebalo da predstavlja prepreku za stranke da zatraže usmenu sednicu, barem na nivou sudske jurisdikcije.
- c. Ostala pitanja koja se odnose na transparentnost i javni nadzor
  - i. Strane u postupku u kojem se koristi ODR moraju biti obavestene o svakom sukobu interesa u vezi sa upotrebom ODR mehanizama.
  - ii. ODR treba da bude projektovan na takav način da svi dokumenti koji se izrađuju, uključujući konačnu sudsku odluku i druge odluke ili obavještenja, budu napisani jasnim i jednostavnim jezikom.
  - iii. Proceduralna pravila u vezi sa upotrebom ODR-a treba da budu transparentna.
  - iv. Stranke u postupcima u kojima se koristi ODR moraju biti obavestene i imati priliku za pristup proceduralnim pravilima koja se primenjuju na ODR.
- d. Posebna pitanja vezana za informacione i komunikacione tehnologije (IKT) i ODR tehnike
  - i. Sajber bezbednost
    - 1. IKT proizvodi, usluge ili procesi koji olakšavaju korišćenje ODR-a moraju biti bezbedni, kako bi bili u skladu sa zahtevima članova 6. i 13. EKLJP i kako bi se obezbedilo stvaranje i održavanje poverenja u mehanizme ODR-a.
    - 2. Nivo sajber bezbednosti za IKT proizvode, usluge i procese koji olakšavaju upotrebu ODR-a smatraće se adekvatnim, kada su date garancije protiv:
      - a. Neovlašćenog pristupa poverljivim podacima.
      - b. Neželjene izmene ili brisanja podataka.
      - c. Tehničke nemogućnosti pristupa sistemu i drugim podacima koje on sadrži, za ODR korisnike.
      - d. Neizvesnosti u vezi sa identitetom sudije ili drugih stručnjaka uključenih u postupak preko ODR-a
      - e. Prevare u pogledu identiteta stranaka.
  - ii. Zaštita ljudskih prava, uključujući zaštitu ličnih podataka
    - 1. Države moraju izvršiti procenu uticaja upotrebe ODR-a na pojedince i društvene grupe, tokom celog njegovog životnog veka, i identifikovati specifične zahteve za etičku i pravičnu upotrebu ODR-a, sa ciljem poštovanja ljudskih prava, kao sastavnog dela razvoja i korišćenja bilo koje vrste ODR mehanizma.
    - 2. Upotreba ODR-a ne sme da naruši zaštitu podataka, uključujući, gde je primenljivo, pravo na informacije, pravo na pristup

- podacima, na prigovor na obradu podataka i pravo na brisanje podataka.
3. Moraju se primeniti tehničke i organizacione mere kako bi se obezbedilo poštovanje pravila za zaštitu ličnih podataka, kako prilikom utvrđivanja načina obrade tako i tokom obrade podataka.
  4. Mehanizmi ODR moraju biti dizajnirani i razvijeni primenom principa zaštite ličnih podataka direktno i strukturalno, vodeći posebno računa za
    - a. Sprovođenje tehničkih ili organizacionih mera koje obezbeđuju zaštitu ličnih podataka, posebno korišćenjem tehnika anonimizacije ili pseudoanonimizacije
    - b. Postavljanje ograničenja pristupa ili ponovne upotrebe podataka od strane nadležnog organa koji ih održava i kontroliše.
  5. Dobijanje ODR usluga od strane eksternih operatera ne sme dozvoliti obradu ličnih podataka u komercijalne svrhe.

2.2. Osnovni principi za elektronske dokaze u sudskim građanskim postupcima

U digitalno doba, sudovi se sve više suočavaju sa elektronskim podacima, koji predstavljaju dokaze za različite činjenice važne za rešavanje građanskih, trgovačkih, privrednih ili upravnih sporova. Komitet ministara Saveta Evrope odobrio je smernice CM(2018)169 „o elektronskim dokazima u građanskim i upravnim procesima“, koja predstavlja praktično sredstvo za države da prilagode proceduralne aktivnosti sve većoj upotrebi elektronskih dokaza. Naravno da je posebno zakonodavstvo za elektronsku komunikaciju ili elektronske dokumente primarno sredstvo za evidentiranje onih elektronskih podataka koji mogu predstavljati dokaze u građanskim suđenjima, ali procesno zakonodavstvo takođe treba da ima neke osnovne principe u vezi sa definicijom elektronskih dokaza, njihovim vrstama, način njihovog podnošenja, njihovog izvođenja na suđenju, kao i njihovu dokaznu snagu. Prema smernicama, elektronski dokaz je svaka dokazna informacija koja potiče od podataka koji se vode ili koje proizvodi svaki uređaj, čiji rad zavisi od elektronskog programa (softvera) ili informacija koje su pohranjene ili se prenose putem određenog računarskog sistema ili mreže. Takođe je važan koncept „metapodataka“ (metadata) koji se odnosi na bilo koju elektronsku informaciju u odnosu na druge elektronske podatke, koji mogu istaći identifikacione podatke, poreklo ili istoriju stvaranja dokaza, zajedno sa datumom ili vremenom kreiranja ili izmene podataka. U nastavku se predstavljene neki od osnovnih načela razrađenih na evropskom nivou (Savet Evrope), pri postupanju s elektronskim dokazima.

19. Na sudovima je da odluče o dokaznoj snazi elektronskih dokaza u skladu sa domaćim pravom.

20. Elektronske dokaze trebao bi ocenjivati jednako kao i druge vrste dokaza, posebno s obzirom na njihovu dopuštenost, verodostojnost, tačnost i integritet.
21. Postupanje s elektronskim dokazima ne bi trebalo dovoditi stranke u nepovoljan položaj ili jednoj od stranaka davati nepoštenu prednost u odnosu na druge.
22. Usmeni dokazi (iskazi) pribavljeni putem komunikacionih sredstava na daljinu.
  - a. Usmeni iskazi se mogu pribaviti na daljinu, korišćenjem odgovarajuće opreme, ako to dozvoljava priroda dokaza koji se zahteva.
  - b. Da bi se odlučilo da li će se dokaz pribaviti putem komunikacionih sredstava na daljinu, sud mora uzeti u obzir:
    - i. Važnost dokaza,
    - ii. Status lica koje svedoči,
    - iii. Bezbednost i integritet video linka, putem kojeg se dokazi prenose,
    - iv. Troškove i poteškoće za dovođenje svedoka u sudu.
  - c. Tokom pribavljanja dokaza putem komunikacionih sredstava na daljinu, treba voditi računa da:
    - i. Da se prenos usmenog svedočenja vidi i čuje od onih koji su uključeni u proces i od javnosti, ako je sednica otvorena za javnost; i
    - ii. Lice koje svedoči sa udaljene lokacije, može da vidi i da čuje proces, u meri u kojoj je to potrebno kako bi se osiguralo da se proces vodi na pošten i efikasan način.
  - d. Procedura i tehnologija korišćena za uzimanje dokaza na daljinu ne smeju da ugroze prihvatljivost ovih dokaza i sposobnost suda da proveriti identitet uključenih lica.
  - e. Bez obzira da li se dokazi prenose preko privatne ili javne mreže, kvalitet video konferencije mora biti zagarantovan, a video signal enkriptovan i zaštićen od neovlašćenog ometanja.
23. Upotreba elektronskih dokaza.
  - a. Sudovi ne bi trebalo da odbijaju elektronske dokaze i ne treba da negiraju njihovu pravnu snagu samo zato što su prikupljeni i/ili preneti u elektronskom obliku.
  - b. U principu, sudovi ne bi trebalo da odbiju pravnu snagu elektronskih dokaza samo zato što im nedostaje napredni ili kvalifikovani elektronski potpis.
  - c. Sudovi bi trebalo da budu svesni dokazne snage metapodataka i mogućih posledica ako ih ne koriste
  - d. Strankama bi trebalo omogućiti da podnesu elektronske dokaze u svom izvornom formatu, bez potrebe da dostavljaju i njihove ispise.
24. Prikupljanje, oduzimanje i prenos elektronskih dokaza
  - a. Elektronski dokazi moraju biti prikupljeni na odgovarajući i bezbedan način i da budu prosleđeni sudu preko pouzdanih servisa.

- b. S obzirom na visok rizik od uništenja ili potencijalnog gubitka elektronskih dokaza, u odnosu na dokaze koji nisu elektronski, države bi trebalo da uspostave postupke za oduzimanje i prikupljanje elektronskih dokaza.
- c. Sudovi bi trebalo da budu obavješteni o konkretnim pitanjima koja se mogu pojaviti tokom pribavljanja i oduzimanja elektronskih dokaza u inostranstvu, posebno u prekograničnim predmetima. Sudovi treba da sarađuju u prekograničnom prijemu elektronskih dokaza. Sud kome se podnosi zahtev mora obavestiti sud koji je podneo zahtev o svim uslovima, uključujući ograničenja, na osnovu kojih se od zamoljenog suda mogu dobiti elektronski dokazi.
- d. Elektronski dokazi se moraju prikupljati, strukturirati i upravljati na način koji će olakšati njihov prenos drugim sudovima, posebno sudovima za preispitivanje (Apelacioni, Vrhovni sud).
- e. Prenos elektronskih dokaza elektronskim putem treba podsticati i olakšati kako bi se povećala efikasnost sudskih postupaka.
- f. Sistemi i oprema koja se koristi za prenos elektronskih dokaza moraju biti u stanju da očuvaju svoj integritet.

25. Značaj

- a. Sudovi bi trebalo da budu uključeni u aktivno upravljanje elektronskim dokazima, kako bi se izbeglo njihovo prekomerno ili spekulativno podnošenje ili zahtevanje.
- b. Sudovi mogu zahtevati analizu elektronskih dokaza od strane stručnjaka, posebno u slučaju kada se pojave složena pitanja u vezi sa njihovom prihvatljivošću, ili kada se navodi njihova manipulacija. Sudovi moraju sami da procene da li ovi stručnjaci poseduju dovoljno stručnosti da izvrše potrebne provere.

26. Verodostojnost

- a. U pogledu verodostojnosti, sudovi moraju uzeti u obzir sve faktore koji se odnose na izvor i pouzdanost elektronskih dokaza.
- b. Sudovi treba da budu svesni vrednosti kvalifikovanih usluga u pogledu verodostojnosti elektronskih dokaza.
- c. U meri u kojoj to dozvoljava domaći zakon i na osnovu diskrecionog prava suda, elektronski podaci će biti prihvaćeni kao dokaz u slučaju da nijedna od stranaka ne osporava pouzdanost takvih podataka.
- d. Ako je zakonom predviđena posebna zaštita za posebne kategorije ugroženih lica, mora se primeniti posebni propis.
- e. U skladu sa domaćim zakonom, ako jedan javni organ prenosi elektronske dokaze nezavisno od stranaka, takvi dokazi su dovoljni za dokazivanje njegovog sadržaja, osim ako se dokaže suprotno.

27. Pohrana i čuvanje

- a. Elektronske dokaze trebalo bi pohraniti na način kojim će se očuvati njihova čitljivost, dostupnost, integritet, verodostojnost, pouzdanost, te, prema potrebi, poverljivost i privatnost.
- b. Elektronski dokazi treba da se čuvaju standardizovanim metapodacima kako bi kontekst njihovog stvaranja bio jasan.
- c. Čitljivost i dostupnost sačuvanih elektronskih dokaza mora biti dugoročno zagarantovana, uz vođenje računa o razvoju informacione tehnologije.

2. Problemi identifikovani pri praktičnoj primeni proceduralnih normi

Jedna od najhitnijih potreba koja izaziva izmenu zakonskog pravila proizilazi iz evidentiranja ozbiljnih problema u njegovoj praktičnoj primeni. Najbolji izvor za isticanje problematike instituta ili posebnih odredaba građanskih postupka su subjekti koji se bave njihovom svakodnevnom primenom, kao i stručne studije iz predmetne oblasti. Za potrebe ovog koncept dokumenta, smatralo se neophodnim da se pored evidentiranja problema iz uporednog pogleda na građansko procesno zakonodavstvo, kao i na ono što je proizašlo iz različitih izveštaja međunarodnih organizacija o pravosuđu na Kosovu, kao i prethodni koncept dokument za izmenu zakona „o parničnom postupku“, treba uzeti u obzir i mišljenje sudija i drugih pravnih stručnjaka, u smislu identifikovanja problema sa glavnim zakonima koji čine pravni korpus, za koji se smatra da treba biti uključen u Zakoniku o građanskom postupku Kosova. U nastavku su tretirani neki od identifikovanih problema.

2.1 Problemi koji su identifikovani iz upitnika upućen sudovima

Upitnik koji je upućen sudijama i drugim pravnim stručnjacima sadržao je 15 pitanja različite prirode. U nastavku predstavljamo postavljena pitanja i sažetak odgovora dobijenih od sudija, za svako pitanje posebno.

- (31) Da li mislite da je kodifikacija građanskih procesnih zakona na Kosovu (usvajanje Zakonika o građanskom postupku) neophodna?

Rezultat: Svi ispitanici su izrazili mišljenje da je usvajanje Zakonika o građanskom postupku je preko potrebno za Kosovo, jer olakšava pristup procesnom zakonodavstvu.

- (32) Koja su po vašem mišljenju glavni proceduralni problemi koji otežavaju sudski postupak u prvostepenim sudovima?

Rezultat: Ispitanici su kao problematične oblasti u sprovođenju građanskog postupka identifikovali proceduralne rokove (da su veoma kratki), odlaganje ročišta, neredovno slanje sudskih poziva, nemogućnost njihove dostave elektronskim putem, česte promene adrese stranaka, odugovlačenje predmeta kod veštaka, veliki broj predmeta, obezbeđivanja prisustva stranaka na ročištima, popunjavanje obrazaca i drugih tehničko-administrativnih poslova, uključujući takođe i unos spisa u ISUP, podnesci koji se podnose sudu nisu potpuni na način predviđen zakonom (naročito kada je stranka laik).

(33) Koji su po vašem mišljenju glavni proceduralni problemi koji otežavaju postupak suđenja pred Apelacionim sudom?

Rezultat: Ispitanici su kao probleme naveli proceduralne rokove, veliki broj predmeta, formiranje sudskih veća po sistemu ISUP, nedostatak pomoćnog osoblja, neupotpunjavanje predmeta povratnicama, kao što su povratnice za prijem presude, u žalbenom postupku, gde nije podneta žalba na odgovor. To dovodi do potrebe da se proceni rok za podnošenje žalbe. Isto tako, pečati pošte o prijemu često su nevidljivi, što otežava izračunavanje proceduralnih rokova.

(34) Koji su, po vašem mišljenju, glavni proceduralni problemi koji otežavaju postupak suđenja pred Vrhovnim sudom?

Rezultat: Među problemima koje su ispitanici identifikovali su uglavnom proceduralni rokovi.

(35) Da li smatrate da je potrebno pojednostavljeno procesno zakonodavstvo za rešavanje tužbi za ugovorne sporove male vrednosti (npr. ispod 3000 evra)?

Rezultat: Ispitanici su istakli činjenicu da je ovakva reforma neophodna da bi se smanjio broj sudskih predmeta, jer je broj predmeta ispod vrednosti od 3000 evra veliki.

(36) Da li mislite da stranke obavezno treba da zastupaju advokati u svim parničnim i vanparničnim sudskim postupcima?

Rezultat: U vezi sa ovim pitanjem ispitanici su odgovorili na različite načine, pri čemu se jedan deo ne slaže sa obaveznim zastupanjem od strane advokata, drugi deo se slaže, ali pod uslovom da se napravi izuzetak za određene kategorije subjekata, neki drugi su naveli da bi bilo neophodno uspostaviti obavezno zastupanje za određene kategorije predmeta, kao što su: radni odnosi ili pitanja nasleđivanja, ili sporovi u vrednosti preko 10.000 evra

- (37) Da li smatrate da bi stečajni sudski postupci moraju takođe da budu uvršteni kao jedna vrsta posebnog suđenja u Zakoniku o građanskom postupku?
- Rezultat:* Većina ispitanika se izrazila u korist uključivanja u Zakoniku o građanskom postupku detaljnih pravila za rešavanje stečajnih postupaka.
- (38) Da li smatrate da trenutno postoje problemi u građanskom sudskom postupku, u vezi sa postupkom obaveštavanja stranaka? Ako postoje, možete li identifikovati neke od njih?
- Rezultat:* Prema većini ispitanika, problemi sa sistemom adresa na Kosovu, promena naziva ulica, činjenica da stranke ne obaveštavaju sud u vezi sa promenom adrese, predstavljaju probleme koji odugovlače suđenje.
- (39) Da li se vaš sud suočava sa preopterećenjem (backlog) u rešavanju predmeta? Ako da, koji su po vama razlozi za stvaranje backloga?
- Rezultat:* Prema mišljenju ispitanika, nedostatak sudija i pomoćnog osoblja, široka teritorija nadležnosti sudova, veliki broj stanovništva na teritoriji suda, niske sudske takse, veliki broj ožalbenih predmeta, veliki broj predmeta hitne prirode, izazivaju radno opterećenje i kašnjenja u rešavanju predmeta.
- (40) Da li smatrate da je potrebno konkretno zakonsko uređenje mogućnosti održavanja sudskih ročišta putem elektronskih sredstava komunikacije?
- Rezultat:* Većina ispitanika navodi da je neophodna zakonsko uređenje suđenja na daljinu. Izražena je zabrinutost da ovo uređenje morao da bude takvo da se prilagodi tehnološkom razvoju današnjeg vremena. Mehanizmi koji će se usvojiti treba prethodno dobro ispitati.
- (41) Da li smatrate da bi trebalo uspostaviti proceduralni mehanizam kako bi se sprečila odlaganja i povećala efikasnost suđenja u razumnom roku sudskih predmeta?
- Rezultat:* Većina ispitanika se izrazila u korist uspostavljanja takvog proceduralnog mehanizma. Neki ispitanici traže da se eliminišu nepotrebne procedure koje nemaju efekta i da se koriste pragmatičnije metode rešavanja.
- (42) Da li smatrate da trenutno sud ima dovoljna zakonska ovlašćenja da spreči i kazni zloupotrebu prava od strane stranaka ili njihovih zastupnika tokom postupka?
- Rezultat:* Većina ispitanika su navela da pravila postoje, ali da postoji prostor za njihovu bolju primenu. Dok ima i onih ispitanika koji smatraju da se sadašnja pravila moraju dodatno unaprediti.
- (43) Možete li identifikovati neki proceduralni problem u vanparničnim sudskim postupcima na Kosovu?

Rezultat: Većina ispitanika nije identifikovala probleme u vezi sa vanparničnim postupcima. Međutim, jedan deo ispitanika smatra da ima prostora za unapređenje u pogledu postupaka eksproprijacije. Jedan ispitanik je kao problem identifikovao dugoročnu primenu zakona, kada je predmet suđen pre 1999. godine po vanparničnom postupku, a zatim se podnosi parnična tužba za dodatnu naknadu i javlja se problem presuđene stvari.

(44) Možete li identifikovati proceduralne probleme koje je potrebno urediti u izvršnom postupku?

Rezultat: Većina ispitanika nije identifikovala probleme u vezi sa izvršnim postupcima. Neki od njih su kao problem identifikovali značenje izvršnog dokumenta (njegova podobnost i smrt dužnika i podnošenje prigovora od strane njegovih naslednika). Isto tako, za privatna izvršenja sudovi bi trebalo da odlučuju kao drugostepeni organ (po žalbama), a da o prigovorima odluče izvršitelji, ili da se prigovor smatra tužbom i da se predmet vodi po parničnom postupku.

(45) Da li ste naišli na neke druge proceduralne probleme u praksi za koje biste želeli da se regulišu usvajanjem Zakona o građanskom postupku Kosova?

Rezultat: Većina ispitanika nije identifikovala dodatne probleme. Jedan ispitanik je naveo da postoje problemi koje treba rešiti u pogledu imovinskih pitanja i sticanja svojine održajem nad javnom, društvenom i privatnom imovinom, nakon isteka roka od 20 godina.

3.3. Neki od problema identifikovanih ranije u konceptualnom dokumentu izrađenom u 2018. god. o izmeni Zakona „o parničnom postupku“, su sledeći:

- q. Jasnije definisanje predmeta koji se sude po svakom sudu. Dakle, tačnija definicija stvarne nadležnosti.
- r. Problemi sa slanjem obaveštenja (poziva) jer zakon ne obavezuje tužioca da jasno definiše i identifikuje adresu tuženog.
- s. Bolje i kvalitetnije uređenje sudskog zastupanja.
- t. Jasnije definisanje proceduralnih rokova u kojima se suđenje mora okončati u svakom stepenu.
- u. U funkciji bržeg suđenja i bez odlaganja, potrebno je jasno definisati u kojim slučajevima Apelacioni sud ukida prvostepenu odluku i vraća je na ponovno suđenje (poništava odluku).
- v. Otklanjanje uzroka rekursa.

- w. Bolje uređenje tužbi male vrednosti.
- x. Rešavanje nekih predmeta van suda, kao što su nesporni predmeti nasleđivanja, koji se mogu rešiti kod notara itd.⁶²

2.2 Problemi koji su identifikovani uporednim pregledom procesnog zakonodavstva Kosova:

- 45) Uočljivo je da postupak u sporovima male vrednosti nije u potpunosti usklađen sa Uredbom br. 861/2007 Evropskog parlamenta i Veća „o uvođenju evropskog postupka za sporove male vrednosti“. Vrednost sporova koji se rešavaju prema članovima 484-491 Zakona „o parničnom postupku“ je veoma niska u odnosu na Uredbu (može da se poveća na iznos od 3000 evra). Prema članu 5 Uredbe, pravilo u ovim suđenjima je da se odvijaju u pisanoj formi, a usmena rasprava se održava samo u izuzetnim slučajevima. Celokupni pismeni postupak se sprovodi na osnovu obrazaca koji su priloženi Uredbi i koji se mogu prilagoditi i činiti aneks procesnog zakonodavstva Kosova, ili se može odrediti poseban organ (Vrhovni sud ili Sudski savet Kosova) za usvajanje formata obrazaca i njihovo javno objavljivanje za stranke. U duhu Uredbe, domaći zakon mora precizirati rokove za procesne radnje suda i stranaka u predmetima ove prirode. U skladu sa članovima 8. i 9. Uredbe, moraju se predvideti pojednostavljeni postupci za saslušanje stranaka putem sredstvima komunikacione tehnologije na daljinu (video konferencija) i za izvođenje dokaza (pismenim izjavama). Presuda u predmetima male vrednosti se dostavlja strankama bez obrazloženja, i samo ako one zatraže da podnesu žalbe višem sudu, moraju da obaveste sud, a sud će obrazložiti odluku i staviti je na raspolaganje strankama, u određenom roku. Preispitivanje odluke se mora prihvatiti u slučajevima definisanim članom 18. Uredbe.
- 46) Primenom člana 6. Preporuke br. R(95)5, od 07.02.1995. Komiteta ministara Saveta Evrope, u cilju bržeg i efikasnijeg suđenja u sudovima za preispitivanje, treba predvideti mogućnost da neke vrste predmeta procesne prirode (podnošenje žalbe ili procesnog zahteva van roka, ili nepotpune žalbe, koja nije ispravljena itd.) ili za žalbe na odluke donete u sporovima male vrednosti, žalbe u Apelacionom sudu ili reviziju u Vrhovnom sudu ispituje sudija pojedinac umesto sudskog veća u sastavu od troje sudija.
- 47) Postupak za izdavanje platnih naloga u skladu sa članovima 492-504 Zakona „o parničnom postupku“ mora biti usklađen sa Uredbom br. 1896/2006 Evropskog Parlamenta i Veća o „uvođenju evropskog postupka za evropski platni nalog“. Sudski postupak za izdavanje platnog naloga mora se razlikovati od onog koji nastaje kada tuženi uloži prigovor na zahtev tužioca za izdavanja platnog naloga, zbog nezasnovanosti na dokaze ili na zakonu. Postupak izdavanja platnog naloga mora biti

---

⁶² Konceptualni dokument o parničnom postupku, usvojen odlukom br. 09/77, od 4.12.2018.

formalni postupak, u kome sud ne razmatra osnovanost navoda, već samo ispunjavanje formalnih kriterijuma za izdavanje platnog naloga. Celokupni postupak za izdavanje platnog naloga mora biti pismeni i što je moguće više automatizovan i sproveden na osnovu obrazaca koji su priloženi Uredbi koji se mogu prilagoditi i činiti aneks procesnog zakonodavstva Kosova, ili određenog organa (Vrhovni sud ili Sudski savet Kosova), za usvajanje formata obrazaca i njihovo objavljivanje za stranke. Trenutni rokovi su veoma kratki i trebalo bi da budu prilagođeni onima iz Uredbe. Osnovni sud u Prištini se može odrediti kao nadležni sud za obradu svih zahteva za izdavanje platnih naloga na Kosovu.

- 48) Treba usvojiti efikasan pravni mehanizam za rešavanje uznemirenosti stranaka u vezi sa odugovlačenjem sudskih ili izvršnih postupaka, dajući im mogućnost da zahtevaju utvrđivanje povrede suđenja u razumnom roku ili izvršenja predmeta i preduzimanje odgovarajućih mera za ubrzanje suđenja ili izvršenja. Samo ako ove mere ne budu uspešne, onda se može preći na novčanu naknadu štete u unapred određenim vrednostima, za kašnjenje nastalo u suđenju ili izvršenju predmeta. Standardi CEPEJ-a i sudska praksa ESLJP⁶³ predstavljaju smernice za stvaranje ovog mehanizma koji ima za cilj efektivnu primenu članova 6. i 13. EKLJP-a. Kao model mogu se koristiti relevantne odredbe Zakonika o parničnom postupku Republike Albanije (članovi 399/1-399/12), koje su prošle test usklađenosti sa članom 6. EKLJP, što je potvrđeno i sudskom praksom ESLJP-a.
- 49) Postoji potreba za predviđanjem i unapređenjem postojećih odredbi u pogledu mogućnosti sudova da vode suđenja na daljinu i u vezi sa izvođenjem elektronskih dokaza. Za to se mogu koristiti evropski standardi razrađeni ranije u ovom koncept dokumentu.
- 50) Potrebno je da se u procesnim odredbama uredi jezik, kako bi bile jasnije i lakše za upotrebu ne samo pravnim stručnjacima, već i onima koji nisu pravници. Proces kodifikacije bi bila dobra prilika za duboku intervenciju u raznim procesnim odredbama, za usklađivanje i ispravljanje korišćene pravne terminologije.
- 51) Na sastancima radne grupe je bilo evidentno da je struktura ZPP-a nefunkcionalna i da je treba preispitati u smislu uređenja odredbi i instituta parničnog postupka. Član 18 ZPP predstavlja poteškoće u primeni. Trebalo bi razmotriti mogućnost dopune člana 99. Građanskog zakonika (npr. u pogledu elektronske komunikacije, kao i povezivanja ovlašćenja (punomoćja) u slučajevima kada tužbu podnosi zastupnik), jer ne postoji odredba o odbacivanju tužbe (odbacivanje) kao nedozvoljena jer ju je podnela neovlašćena osoba, kako je regulisano udarnim alatima.
- 52) Podnesci upućeni sudu moraju biti razumljivi i sadržavati neke neophodne elemente (naziv suda, opšte karakteristike stranaka, predmet spora, sadržaj podneska, potpis itd.).

---

⁶³ Predmet *Bara i Kola protiv Albanije* (Zahtevi br. 43391/18 i 17766/19), odluka ESLJP od 12.10.2021., pravosnažna 28.02.2022.

- U vezi sa članom 102 ZPP, treba razmotriti mogućnost popunjavanja uputstva za privremene zastupnike (u vezi sa članom 81).
- 53) Prema članu 104 ZPP-a, potrebno je razmotriti mogućnost slanja dokumenata putem elektronske pošte. U vezi sa članom 133. ZPP-a, potrebno je preispitati i razjasniti način štrajka protiv odluke o vraćanju u pređašnje stanje jer u praksi postoje dileme kada je sredstvo štrajka dozvoljeno, a posebno razjasniti da li dozvoljeno je kada se preispitivanje održava u odsustvu pozvane strane u redovnom postupku ili samo u slučajevima kada sud dobije presudu zbog odsustva u smislu člana 151.
  - 54) Pozivajući se na član 151. presude ZPP zbog izostanka, treba razmotriti neophodnost njenog postojanja, jer ovaj član predviđa mogućnost da sud dobije presudu zbog izostanka, međutim, način odlučivanja prema odredbe ZPP-a je gotovo neprimjenjiv, s obzirom da je prema članu 394. za odgovor na tužbu obaveza slanja odgovora na tužbu..
  - 55) Pozivajući se na član 162. (dopuna presude), potrebno ga je revidirati jer iz prakse imamo slučajeve da stranke podnose zahtjeve za dopunu presude u slučajevima kada drugostepeni sud nije odlučio o svim zahtjevima stranke kao posebne tačke izreke prvostepene presude koja je pobijana žalbom, čiji zahtjevi nisu podneseni u zakonskom roku od 15 dana.
  - 56) U odnosu na član 211. ZPP (Revizija), potrebno je sagledati mogućnost povećanja vrednosti spora.
  - 57) Treba proceniti potrebu za pojašnjenjem člana 179. ZPP. Ova odredba predstavlja probleme u slučajevima kada licencirani advokati pružaju redovne i vanredne pravne lijekove u svojstvu ovlaštenih lica strana čije ovlaštenje nije priloženo uz sredstvo napada.
  - 58) Član 235. treba preinačiti i dodati stav prema kojem se, u slučajevima kada se traži ponavljanje postupka protiv odluka Vrhovnog suda, kojom se odlukom donosi odluka nižih sudova nadležnih za odlučivanje. Vrhovni sud.
  - 59) Član 245. (zahtev za zaštitu zakonitosti) treba preispitati u smislu ocjene da li je i dalje potrebno postojati kao vanredni pravni lijek i ako jeste, pravilno definisati razloge zbog kojih je dozvoljeno, kao i postupak koji treba razvijati.
  - 60) Član 253. (Sadržaj tužbe) Građanskog zakonika potrebno je dodatno razjasniti. Što se tiče člana 297, drugi stav treba dopuniti tako da se tekstu doda zakonski rok u odnosu na rok od 7 dana. U međuvremenu, mogućnost dodavanja stava o visini garancije treba proceniti tako da za vrednost spora do 10.000 evra iznos garancije treba da bude do 3.000 evra, dok, kada je vrednost predmeta spora u iznosu preko 10.000 eura, iznos garancije mora biti 10% od vrednosti spornog predmeta. U nastavku, prema članu 308, odredbe koje se odnose na mere bezbjednosti, a posebno na sredstva štrajka, odnose se na prijedloge za privremene mjere u slučajevima kada sudovi odlučuju van sjednice i kojim se odlukama podnosi prijedlog za određivanje mjera. takav. Obezbijediti da se

stvar rješava prioritarno kada se odredi mjera sigurnosti. Član 308. ZPP takođe treba revidirati.

- 61) U vezi sa članom 356 (Veštaci) ZPP, potrebno je revidirati ovu odredbu izmenjenu članom 21. Zakona o izmenama i dopunama ZPP, iz razloga što su se u praksi pojavile dileme da li sud uvek službeno lice da izvede veštačenje ili samo u izuzetnim slučajevima kako je predviđeno članom 7 stav 2 ZPP, za statusna pitanja kao i u slučajevima predviđenim zakonom.
- 62) U vezi sa članom 392 tačka a) ZPP dodati tekst kao u članu 22 stav 3 ZPP. U članu 485 stav 1 - Vrijednost spora treba da bude 3000 eura. Razmotrite mogućnost upućivanja na obaveznu medijaciju unaprijed. Razmotriti mogućnost da u ovim slučajevima odluka ima pojednostavljeni sadržaj (obrazloženje samo na zahtjev). U članu 491 stav 1 ZPP-a dodati stav: Presuda ili rešenje kojim je okončan postupak za rešavanje spora male vrednosti ne sme imati obrazloženje, osim u slučajevima kada stranke zahtevaju, i ako traže opravdanje da će dodatno platiti porez (prema utvrđenoj vrijednosti).
- 63) Čini se da je potrebno preispitati Zakon o Privrednom sudu i Poglavlje XXX ZPP-a da se izbrišu iz ZPP-a ili ne budu uključeni u Zakonik o parničnom postupku. Isto treba postupiti i sa Poglavljem XXIX koje reguliše postupak naloga za plaćanje. Takođe je potrebno precizirati dimenzije aktivne uloge Suda (član 7.2, 319 I ZPP).
- 64) U vezi sa Zakonom o vanparničnom postupku, potrebno je preispitati odredbe Zakona o eksproprijaciji nepokretnosti, koje regulišu naknadu ekspropisane imovine, pomoćnih delova i njenih plodova, kako bi se pravilno utvrdila predmetna nadležnost suda. za razmatranje svih zahtjeva stvarnog vlasnika ili posjednika, bilo za nekretninu, njene pomoćne dijelove i njene plodove, koji su uvršteni u konačno rješenje o eksproprijaciji, bilo za one koji nisu obuhvaćeni eksproprijacijom.
- 65) Član 21. ZPP-a se na odgovarajući način primenjuje za iste situacije u vanparničnom postupku.
- 66) Građansko procesne norme je potrebno uskladiti sa odredbama materijalnog prava sadržanim u različitim zakonima, kao što su Porodični zakon, Zakon o upravnom sukobu, Zakon o privrednim sudovima, Zakon o međunarodnom privatnom pravu, itd. (uključujući i Kod sljedećeg građanskog).

Poglavlje 2 Ciljevi

Ministarstvo pravde, u okviru Programa Vlade Kosova 2021-2025, je predvidelo „Reformu sistema krivičnog, građanskog i administrativnog pravosuđa“. S tim u vezi, u okviru Nacionalnog plana razvoja, strateški cilj 9.1. Efikasna pravda.

Figure 22: Objektivat relevante të Qeverisë

Relevantan cilj	Naziv relevantnog planskog dokumenta
-----------------	--------------------------------------

	(izvor)
<i>Strateski cilj-</i> Reforma zakonodavstva, sa ciljem razvoja i unapređenja pristupa pravdi, važnom mehanizmu za zaštitu ljudskih prava.	Strategija vladavine prava 2021-2025 Nacionalni plan razvoja
<i>Specifični cilj -</i> Reforma zakonodavstva u oblasti parničnog postupka u skladu sa promjenama u drugim materijalnim oblastima građanskog prava	Prema ovom koncept dokumentu

Poglavlje 3: Alternative

Vrijedi unaprijed napomenuti da je među zemljama regiona, sa izuzetkom bivših država članica bivše Jugoslavije, građansko procesno zakonodavstvo regulisano odgovarajućim zakonima o parničnom postupku. Na primjer: Albanija, Grčka, Bugarska itd.

Zakonik o parničnom postupku Republike Albanije usvojen je 1996. godine i uzeo je kao model propise koje su donosili prethodni Zakonici o parničnom postupku (prije 90-ih godina), kao i da je imao snažan uticaj od Zakonika o parničnom postupku Italije . Zakonik je podijeljen na četiri dijela, pri čemu je prvi dio općih odredbi, drugi dio se bavi suđenjem u prvom stepenu, treći dio se bavi žalbama i načinima njihovog suđenja, dok četvrti dio reguliše fazu izvršenja. , ili kako se inače zove obavezna faza izvršenja. Zakonik o građanskom postupku Albanije reguliše postupke sa suprotnim strankama (stranke u sporu) i bez suprotnih strana (nesporne strane), kao i postupke izvršenja. Kodeks definiše glavna načela svake vrste sudskog postupka, sastav, ovlašćenja i nadležnost suda, ulogu suda i stranaka u vođenju predmeta, odgovornost stranaka za zloupotrebu prava iz proces, način podnošenja tužbe, rokovi, obaveštenja, ništavi, prethodna i pripremna faza, kao i faza suđenja i odlučivanja. Kodeksom se uređuju vrste i način pribavljanja dokaza. Kodeks takođe predviđa posebna suđenja (vanparnična) ili posebne postupke (presude u sporovima male vrednosti). Zakonik je tokom godina doživio 14 izmjena, kroz koje su određene odredbe poboljšane, kao i uključena ili uklonjena određena proceduralna pravila.

Grčka takođe ima Zakonik o građanskom postupku (Kodikas Politikis Dikonomias) koji reguliše postupak pred građanskim sudovima. Ovaj Kodeks je usvojen 1968. godine i u velikoj meri se oslanja na princip inicijative stranaka. Zakonik reguliše nadležnosti prvostepenih sudova (sa dva nivoa), apelacionih sudova i Vrhovnog suda (Areios Pagos), koji nema karakteristike apelacionog, već kasacionog suda. Kodeksom se uređuju pravila za podnošenje tužbe sudu, radnje, rokovi i obaveze koje stranke i sud imaju u kontekstu suđenja. Takođe definiše detaljna pravila za obavještanje, sudske akte, dokaze koji se mogu izvoditi na

suđenju, pravila za njihovo izvođenje, kao i sudsko odlučivanje, kao i redovna i vanredna sredstva žalbe. Kodeks se takođe bavi obaveznom fazom izvršenja.

Bugarska je usvojila Zakon o građanskom postupku 2008. Ovaj zakonik sadrži prvi dio sa opštim pravilima, koja sadrže osnovna načela parničnog postupka (zakonitost, načelo raspolaganja, načelo rada suda po službenoj dužnosti, načelo kontradiktornosti, jednakost stranaka, otkrivanje istine itd.) . Zakonik reguliše nadležnost i nadležnost sudova za razmatranje građanskih sporova, kao i sastav pretresnog veća u prvom stepenu, u žalbenom i kasacionom postupku. Zakonik sadrži i odredbe o strankama, njihovoj nadležnosti, zastupstvu u postupku itd. Nadalje, predviđena su posebna pravila za obavještenja, rokove i njihovo vraćanje na snagu itd. Kodeks sadrži i odredbe o besplatnoj pravnoj pomoći. Drugi dio Kodeksa reguliše suđenje u prvom stepenu, dokaze [uključujući normu za izvođenje elektronskih dokaza (član 184)], promjene koje mogu nastati u vezi sa tužbom, strankama ili procesom. U nastavku, Zakonik reguliše način žalbe (žalba, kasaciona žalba). Nadalje, Kodeks se bavi efektima pravosnažnih odluka, kao i ukidanjem odluka. Treći dio Zakonika bavi se posebnim presudama (razvod braka, građansko stanje pojedinca, oduzimanje poslovne sposobnosti, dioba nasljedne imovine i dr.). Četvrti dio Kodeksa bavi se mjerama zabrane i drugim privremenim mjerama koje sud može preduzeti. Peti dio bavi se procesom izvršenja (izvršni naslov, rješenje o izvršenju, kao i posebni postupci izvršenja, itd.). Šesti dio daje posebna pravila za posebne zaštitne mjere (sudsko utvrđivanje činjenice, proglašenje smrti, itd.). Sedmi dio daje pravila koja se odnose na sudske postupke na koje utiču pravila prava Evropske unije (evropski platni nalog, priznavanje i izvršenje stranih presuda, itd.).

Među balkanskim zemljama koje su dio Evropske unije, a koje nemaju Zakonik o parničnom postupku, možemo spomenuti Hrvatsku. Potonji, u tradiciji bivše Jugoslavije, ima Zakon o parničnom postupku, koji sadrži pravila za sporna suđenja. Prvi dio ovog zakona sadrži opšte odredbe, pravila o nadležnosti i nadležnosti, stranke i njihove zastupnike, jezik postupka, obavještenja, rokove, ročišta, zapisnike i odlučivanje. Zakon takođe predviđa pravila za pravosudnu saradnju. Zakonom je regulisano podnošenje tužbe, protivtužbe, suparnični postupak, učešće trećih lica itd. Zakon definiše vrste dokaza i postupak za njihovo pribavljanje ili pružanje. Pripremne radnje suda i pravila za suđenje u predmetu detaljno su obrađeni u članovima 277-347 ovog zakona. Naslov dvadeset i pet se odnosi na uobičajena sredstva žalbe (žalba, posebne žalbe), dok se u naslovu dvadeset šest na vanredna sredstva žalbe (revizija, revizija). Treći dio zakona bavi se nekim od posebno osporenih presuda, kao što su one iz radnih odnosa, povrede vlasništva, platni nalozi i dr. Ovaj zakon, kao što je trenutno slučaj u kosovskom zakonodavstvu, ne sadrži pravila za proces izvršenja, koji je regulisan posebnim zakonom.

Pozivajući se na gore navedeno, struktura Zakonika o parničnom postupku Republike Albanije može poslužiti kao dobar model koji treba slijediti i Republika Kosovo, što se može uzeti u obzir *mutatis mutandis*, zajedno sa odredbama konkretnih građanskih prava. procesnih zakona Kosova, koji se mogu spojiti u jedan akt (zajedno sa relevantnim amandmanima) i čine Zakonik

o parničnom postupku Kosova. Na ovaj način se ostvaruje istovremena kodifikacija i konsolidacija građanskog procesnog zakonodavstva. Štaviše, moguće opcije u vezi sa inicijativom za kodifikaciju kosovskog građanskog procesnog zakonodavstva su razmotrene u nastavku.

Postoje tri moguće opcije za pronalaženje primjene u slučaju pravila građanskog postupka:

1) Ne treba praviti nikakve promene, 2) Posebne procesne zakone treba menjati bez kodifikacije svih normi u jednom aktu i 3) Izrada Zakonika o parničnom postupku Kosova, koji će moći da sumira sve postojeće odredbe koje regulišu parnični postupak usaglašavajući ih međusobno i ispravljajući probleme koji su se u praksi mogli susretati, uvijek imajući za kompas najbolje međunarodne standarde u oblasti parničnog postupka. U narednim poglavljima 3.1, 3.2 i 3.3 svaka od gornje tri alternative biće analizirana zasebno.

Poglavlje 3.1: Nikakve izmene (očuvanje statusa quo)

Nereformisanje građanskih procesnih pravila ostavlja netaknutim sve probleme koji su identifikovani u primeni ovih normi u praksi. U uslovima ponovljene potrebe za izmenom sadržaja procesnih odredbi, problem na koji ukazuju, između ostalog, i izveštaji o napretku Evropske unije, neizvršavanje zakonskih izmena nije varijanta koja uživa podršku. Problemi koji su istaknuti i dosadašnjim pokušajima izmene Zakona „o parničnom postupku“, dokazuju da se potreba za unapređenjem procesnog pravnog okvira javlja se interno, zbog potrebe rešavanja problema koji se javljaju u praktičnoj primeni.

Iz tog razloga, iako je moguća opcija, neizvršavanje zakonskih izmena i očuvanje statusa quo nije opcija koja se podržava čak i ako nije praćena dodatnim troškovima. Iz tog razloga, analiza ove varijante se završava ovde, a procena prednosti, nedostataka i izazova se ne smatra potrebnom, metodologija koja će se slediti za ostale opcije.

Poglavlje 3.2: Unapređenje posebnih građanskih procesnih zakona bez kodifikacije

Druga moguća alternativa je da se posebno interveniše u svim zakonima koji uređuju aspekte građanskog postupka, ali bez njihove kodifikacije u jednom zakoniku. Ova opcija uzima u obzir potrebe za pregledom procesnih normi koje su ranije istaknute, ali, iako je moguća, zahteva usvajanje nekoliko zakona o izmenama, koji moraju rešiti sve probleme identifikovane u postojećim zakonima. Drugim rečima, ovo znači usvajanje još najmanje četiri zakona o izmeni i dopuni Zakona br. 03/L-006 "o parničnom postupku" (izmenjen), Zakon br. 03/L-007 "o vanparničnom postupku" (izmenjen), Zakon br. 04/L-139 "o izvršnom postupku" (izmenjen) i Zakon br. 2004/26 "Zakon o nasleđivanju na Kosovu" (za članove 76-80).

3.2.5. Prednosti

Ova varijanta ima prednost u tome što zahteva manje intelektualnih ulaganja jer neće biti potrebe za sitnom koordinacijom postojećih građanskih procesnih normi. Istovremeno, ova opcija će odražavati neophodne izmene kako bi se rešili problemi koje su utvrdili pravni praktičari.

3.2.6. Nedostaci

S druge strane, ovaj način ide na štetu efektivne javnosti pravnih normi, jer ne pruža veliku pravnu sigurnost i jasnoću, jer uređenje procesnih aspekata pomoću nekoliko različitih zakona ostaje izazov za pravnike, a tim više za lica koja nisu pravnici, koji sudski prane svoje predmete. Dakle, u ovom aspektu, raspoređivanje normi koje imaju međusobnu organsku vezu u više zakona, nije varijanta koja se podržava. Malo je zemalja u Evropi koje i dalje imaju rasute zakone u oblasti građanskog postupka. Ogromna većina njih imaju zakonike o građanskom postupku, koji sažimaju osnovne norme za regulisanje građanskog sudskog procesa od njegovih ranih faza, do završne faze, a to je faza izvršenja. Štaviše, proces kodifikacije na Kosovu je otpočeo usvajanjem Zakonika o krivičnom postupku, nastavkom rada na izradi Građanskog zakonika, i u tom pogledu sfera građanskog postupka ne može biti izuzetak. Nedostatak kodifikacije građanskog postupka na Kosovu takođe će imati za posledicu da ćemo i dalje imati nekonsolidovane zakone, jer trenutno građanima nisu dostupne ažurirane verzije procesnih zakona, oni mogu imati poseban pristup prvobitnom zakonu, i poseban pristup zakonima koji se naknadno menjaju, što otežava efikasan pristup javnosti procesnom zakonodavstvu.

Poglavlje 3.3: Izrada Zakonika o građanskom postupku Kosova

Ova radna grupa, nakon analize konsultacija i identifikovanja problema trenutnih zakona, smatra da je treća opcija za izmenu zakonskog okvira, izradom Zakonika o građanskom postupku pogodnija i prihvatljivija, za konačno i održivo rešenje glavnog problema. Proces kodifikacije ima za cilj sažetak zakona koji uređuju isti predmet u jedan zakon. Na ovaj način ovaj proces pruža veću koherentnost i izbegavanje protivrečnosti između pravnih instituta, kao i usklađivanje pravne terminologije. Ovo pruža veću jasnoću i sigurnost svim pravnim praktičarima. Javni pristup pravilima građanskog postupka postaje još lakši i pristupačniji.

3.3.1. Prednosti

Prema definiciji reči kodifikacija u zakonodavstvu Evropske unije⁶⁴, radi se o procesu pridruživanja jednog ili više pravnih akata i njihovih izmena, u jedan novi pravni akt. Kodifikacija ima dva oblika:

- Vertikalni: kada se pravni akt i akti o njegovim izmenama inkorporiraju u novi jedinstveni akt.
- Horizontalno: kada se 2 ili više izvornih akata koji se bave temama koje su međusobne povezane, kao i akata o njihovim izmenama, spajaju u novi jedinstveni akt. Za razliku od procesa konsolidacije (kada se sve naknadne izmene inkorporiraju u početni pravni akt), novi akt koji proizilazi iz procesa kodifikacije prolazi kroz celokupnu zakonodavnu proceduru i zamenjuje akte koje kodifikuje.

Tokom procesa zakonske kodifikacije, biće omogućena identifikacija postojećih zakonskih odredbi koje su nejasne, duplirane ili neprimenljive. Takođe je moguće ispraviti jezičku terminologiju koja se koristila u starim tekstovima, kako bi bila više u skladu sa standardima službenog jezika Kosova.

Postupkom kodifikacije građanskih procesnih zakona omogućuje se dalje usklađivanje procesnog zakonodavstva sa zakonodavstvom razvijenih evropskih zemalja, jer se tokom ovog procesa mogu unaprediti postojeći procesni instituti i uvrstiti novi instituti, kao što je mehanizam za utvrđivanje povrede razumnih rokova za suđenje i izvršenje predmeta, što je zahtev Saveta Evrope i proizilazi iz prakse Evropskog suda za ljudska prava.

Izrada Zakonika o građanskom postupku ima sledeće prednosti:

- 15) Služi za otklanjanje izmena u postojećim zakonima i inkorporiranje (konsolidaciju) svih izmena u jedan novi akt, vršeći relevantne isprave tamo gde je to potrebno.
- 16) Zakonik o građanskom postupku će poboljšati pristup javnosti procesnim zakonima, jer je jednostavniji za upotrebu.
- 17) Zakonik o građanskom postupku će nastaviti proces reforme na Kosovu, koji je uključio kodifikaciju glavnih oblasti zakonodavstva, kao što je Zakonik o krivičnom postupku ili nacrt Građanskog zakonika.
- 18) U Zakoniku će se ispraviti nadležnost revizijskih sudova, uvođenjem koncepta rešavanja pojedinih vrsta zahteva od strane sudije pojedinca, kako bi se omogućilo brže suđenje u različitim predmetima, a posebno po žalbama protiv rešenja ili drugih predmeta definisanih u članu 6. Preporuke br. R (95) 5. Komiteta ministara Saveta Evrope.
- 19) Usvajanjem Zakonika o građanskom postupku, Kosovo će ući na dugačku listu evropskih zemalja koje imaju jedan Zakonik o građanskom postupku. Među ovim zemljama navodimo: Austrija, Belgija, Bugarska, Republika Češka, Estonija, Finska, Francuska, Nemačka, Grčka, Mađarska, Italija, Holandija, Švajcarska, Portugal, Poljska, Albanija itd.

---

⁶⁴ <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/codification.html>

- 20) Biće omogućeno usvojiti mehanizam za deblokadu za slučajeve neopravdanog odlaganja suđenja ili izvršenja sudskih ili izvršnih predmeta.
- 21) Proces kodifikacije će poslužiti kao dobra prilika za ispravljanje jezičkih aspekata različitih proceduralnih odredbi, čineći ih jasnijim i lakšim za razumevanje.

3.3.2. Nedostaci

S druge strane, jedini „nedostatak“ izrade Zakonika o građanskom postupku odnosi se na tehničke poteškoće u formiranju radne grupe kojoj će biti potrebno dovoljno vremena za izradu ovog zakonika, u cilju ne samo spajanja sadašnjih posebnih zakona, već i suštinskog unapređenja postojećih odredaba, ne samo sa jezičkog aspekta, već i konceptualnog aspekta, dodajući i druge neophodne institute, koji su današnji zahtev savremenog Zakonika o građanskom postupku.

Poglavlje 4: Identifikacija i procena budućih uticaja

Alternativa 1: (nijedna izmena)

Očekuje se da će Alternativa 1 imati samo negativne uticaje, jer ne dozvoljava napredak u usklađivanju, ispravljanju i reformisanju postojećeg procesnog zakonodavstva, ostavljajući netaknutim sve ranije identifikovane probleme.

Alternativa 2: (izmena posebnih zakona)

Ova alternativa utiče na nastavak statusa quo u pogledu poteškoća koje javnost ima u efikasnom pristupu normama građanskog postupka. Takođe, ovom alternativom će se jednostavno dodati još jedan zakon o izmenama, što će dodatno otežati čitanje normi koje su na snazi, jer će u svakom slučaju biti potrebno imati u vidu prvobitni tekst zakona, naknadne izmene i dopune zakona, i zadnju izmenu.

Alternativa 3: (Izrada Zakonika o građanskom postupku)

Izrada novog Zakonika o građanskom postupku uticaće na bolji pristup javnosti građanskoj pravdi, jer će biti moguće da se glavne norme građanskog ili izvršnog sudskog postupka lako pronađu u jednom, dostupnom pravnom aktu. Zakonik podrazumeva strukturu u kojoj su uspostavljena sva glavna proceduralna pravila koja primenjuju sudovi i izvršitelji. U tom pogledu, orijentacija i identifikovanje proceduralnih pravila je mnogo lakša, kada su sadržana u jednom zakonskom tekstu.

Zakonik o građanskom postupku utiče na pravnu strukturu generalno, jer zajedno sa Krivičnim zakonikom, Zakonikom o krivičnom postupku i Građanskim zakonikom čini osnovu

zakonodavstva jedne zemlje. Naravno da sami zakonici nisu sami po sebi dovoljni. Oni se dopunjuju drugim zakonima, koji regulišu druge neophodne aspekte, koji ne mogu biti obuhvaćeni u zakonike, jer bi to preterano opteretilo njihovu strukturu i razumljivost. Na primer: opšte je prihvaćeno da pravila o uređenju sudova ne pripadaju Zakoniku o građanskom postupku, već posebnom zakonu o sudovima.

Zakonik o građanskom postupku, poboljšanjem pristupa građana zakonima na osnovu kojih sudovi rešavaju različite sporove, uticaće na opšte poboljšanje klime osnovnih ljudskih prava, pa i klime poslovanja. To je zato što se zakonici generalno doživljavaju kao stabilni pravni akti, koji se ne menjaju često. S tim u vezi, od posebne je važnosti da Zakonik o građanskom postupku bude strukturiran na način da se što više izbegnu njegove kasnije moguće izmene.

Izmene koje treba da budu inkorporirane u Zakoniku o građanskom postupku uspostaviće efikasne mehanizme (prihvaćene od strane Evropskog suda za ljudska prava)⁶⁵ za rešavanje i sprečavanje kršenja razumnih rokova za suđenja u različitim predmetima, kao i u izvršnim postupcima.

Predloženim izmenama proceduralnih pravila koja će biti ugrađena u Zakoniku o građanskom postupku, unaprediće se procesna prava stranaka, povećati efikasnost sudova radi izbegavanja sudskih sporova, formalizovaće se još više deo postupka za izdavanje platnih naloga ili za rešavanje sporova male vrednosti, što će omogućiti brži i lakši pristup pravdi raznim subjektima.

Uopšteno govoreći, može se reći da proces kodifikacije sa sobom nosi korist od mogućnosti suštinskog unapređenja građanskih procesnih normi, ugradnje najnovijih tehnoloških dostignuća, kao i najboljih evropskih standarda u oblasti građanskog postupka.

Slika 23: Najvažniji uticaji identifikovani za kategoriju uticaja

Kategorije uticaja	Identifikovani relevantni uticaji
Ekonomski uticaji	Kodifikacija poboljšava klimu poslovanja, jer će takođe uključiti pravila za donošenje odluka na daljinu, što je od ekonomskog značaja za stranke.
Društveni uticaji	Povećanje pristupa pravdi
Uticaji na životnu sredinu	Ne očekuje se da će imati uticaja u ovom pravcu
Uticaji na osnovna prava	Povećanje pristupa pravdi i garancije za redovan pravni proces
Rodni uticaj	Ne očekuje se da će imati uticaja u ovom pravcu
Utjecaj društvene jednakosti	Ne očekuje se da će imati uticaja u ovom pogledu
Uticaj na omladinu	Ne očekuje se da će imati uticaja u ovom pogledu

⁶⁵ Predmet Bara i Kola k. Albanija (Zahtevi br. 43391/18 i 17766/19), odluka ESLJP od 12.10.2021. pravosnažna dana 28.02.2022.

Utjecaj na administrativno opterećenje	Ne očekuje se da će imati uticaja u ovom pogledu
Uticaj NMV-a	Ne postoji ocena za ovu stavku

Poglavlje 4.1: Izazov u prikupljanju podataka

Prilikom izrade ovog dokumenta nije bilo poteškoća u prikupljanju potrebnih podataka jer su u radnoj grupi bili članovi Ministarstva pravde i Sudskog saveta Kosova, koji su pružili dovoljno informacija za prethodne periode i podatke o trenutnom stanju. Radna grupa je takođe imala konsultacije i saradnju sa svim ostalim relevantnim akterima u pogledu prikupljanja podataka, uključujući međunarodne donatore.

Poglavlje 5: Komunikacija i konsultacije

Zainteresovane strane u vezi sa ovim koncept dokumentom su: Ministarstvo pravde; Sudski savet Kosova, sudije koje se bave građanskim, privrednim i upravnim predmetima, Privredne komore koje deluju na Kosovu; Pravnici i organizacije civilnog društva.

Proces konsultacija ima za cilj:

-Proces konsultacija ima za cilj da dobije sva mišljenja strana koje su bile i koje su uključene u implementaciji postojećih zakona, počevši od problema, efekata nastalih u praksi, kao i izmjena koje treba predvidjeti u Zakoniku o parničnom postupku.

Glavna svrha	Ciljna grupa	Aktivnost	Komunikacija/obavještenje	Indikativni termin	Neophodan budžet	Odgovorna osoba
Sastanak je otvoren za sve zainteresovane strane	KJK, OPK, MFPT, domaći i međunarodni stručnjaci	Javni sastanak	Email	Januar 2023		Šef radne grupe
Konsultacije sa relevantnim institucijama	SSK	Sastanci/intervjui sa sudijama, osim sa onima koji su bili dio radne	E-mail/telefonski poziv	Februar – mart 2023		Šef radne grupe

Preliminarne pismene konsultacije	Institucije Republike Kosovo	grupe Distribucija nacрта za preliminarnu konsultaciju	E-mail	April 2023		Šef radne grupe
Pisane javne konsultacije	Sve zainteresovane strane	Objavlivanje konsultacija na portalu za javne konsultacije i pismene konsultacije	Platforme i e-mail	Maj 2023		Šef radne grupe

Poglavlje 6: Upoređivanje alternativa

U ovom poglavlju upoređene su tri moguće alternative predstavljene u ovom koncept dokumentu, naglašavajući značaj i važnost svake od njih. Prva alternativa se ne preporučuje, ne samo zato što ne donosi nikakve prednosti, već zato što sadrži sve nedostatke statusa quo, koji su istaknuti ranije u ovom konceptu. Druga alternativa, iako ima prednost stvaranja mogućnosti za reformu pravila građanskog postupka, zahteva da zakona o izmenama utiče na mnoge odredbe postojećih građansko procesnih zakona, što povlači veliki nedostatak u odnosu na jasan i lak pristup javnosti zakonima koji uređuje razne građanske postupke. Treća alternativa nije samo najpoželjnija zbog inovacije koju donosi, već je i alternativa koja na najbolji način omogućava kombinaciju prednosti druge alternative, sa potrebom jedinstvenog, usklađenog i modernog procesnog zakonodavstva, koji može biti lako dostupan ne samo pravnim stručnjacima, već i onima koji nisu pravnici.

Poglavlje 6.1

Planovi sprovođenja za različite alternative

Alternativa 1: Ova alternativa ne zahteva izvođenje bilo kakve radnje, već se ispunjava nečinjenjem.

Alternativa 2: Ova alternativa zahteva formiranje radne grupe, za identifikaciju konkretnih potreba za izmenom posebnih zakona koji regulišu oblast građanskog postupka na Kosovu.

Ova radna grupa bi u svom sastavu trebalo da ima stručnjake iz oblasti pravosuđa (sudije, advokate, sudske izvršitelje, notare, advokate javne uprave, predavače Pravnih fakulteta, međunarodne stručnjake koji poznaju građanski postupak). U ovoj radnoj grupi biće izrađeni nacrti zakona o izmenama i dopunama, koji će, u pogledu zakonodavne tehnike koja funkcioniše na Kosovu, predložiti konkretne zakonske odredbe koje treba da budu uključene u zakonima o izmenama. Za ovaj posao potrebno je utvrditi razuman rok za izradu prvih nacрта, njihovu konsultaciju, pregled nacрта i njihovo konačno usvajanje.

Slika 24: Plan implementacije za opciju 2

Svrha politike	Pravovremena pravda i pristup pravdi.							Očekivani iznos troškova
Strateški cilj	Poboljšanje rada _ THE institucije THE Pravda							
	Proizvodi, aktivnosti, godina i odgovorna organizacija/oddeljenje							
Specifični cilj 1 Reforma zakonodavstva u oblasti parničnog postupka u skladu sa promjenama u drugim materijalnim oblastima građanskog prava	Proizvod 1.1 Zakon o parničnom postupku usvojen		2023	2024	2025	2026	2027	Odgovorna institucija/odjel
		Aktivnost 1.1.1 Izrada Zakona o parničnom postupku						MP
		Aktivnost 1.1.2 Konsultacije sa zainteresovanim stranama.						MP
		Aktivnost 1.1.3 Međuresor ne i javne konsultacij						MP

		e putem relevantne online platforme							
		Aktivnost 1.1.4 Prezentacija Nacrta Zakona o parničnom postupku u Skupštini Kosova							
		Aktivnost 1.1.4 Prezentacija Nacrta Zakona o parničnom postupku u Skupštini Kosova							

Alternativa 3: Kao i druga alternativa, takođe i u trećoj alternativni potrebno je osnivanje radne grupe, za izradu nacrtu od početka, uključivanjem postojećih odredaba posebnih zakona, u nacrt Zakonika o građanskom postupku Kosova. Ova radna grupa bi u svom sastavu trebala da ima stručnjake iz oblasti pravosuđa (sudije, advokate, sudske izvršitelje, notare, advokate javne uprave, predavače Pravnih fakulteta, međunarodne stručnjake koji poznaju građanski postupak). Zakonik o građanskom postupku Kosova će biti izrađen u ovoj radnoj grupi. U tu svrhu potrebno je odrediti razuman rok za izradu prvog nacrtu, njegovu konsultaciju sa interesnim grupama, pregled nacrtu od strane radne grupe i njegovo konačno usvajanje.

Slika 25: Plan implementacije za opciju 3

Svrha politike	Pravovremena pravda i pristup pravdi.	Očekivani iznosi troškova
Strateški cilj	Unapređenje i kodifikacija postojećih zakona u oblasti parničnog postupka do 2025. godine	
	Proizvod, aktivnosti, godina i odgovorna organizacija/odjel	

Specifični cilj 1 Reforma zakonodavstva u oblasti parničnog postupka u skladu sa promjenama u drugim materijalnim oblastima građanskog prava	Proizvod 1.1 Zakon o parničnom postupku usvojen		2023	2024	2025	2026	2027	Odgovorna institucija/odjel		
		Aktivnost 1.1.1 Izrada Zakona o parničnom postupku		x					MP	
		Aktivnost 1.1.2 Konsultacije sa zainteresovanim stranama.								
		Aktivnost 1.1.3 Konsultacije između ministara i javnosti putem relevantne onlajn platforme			x					

	me							
	Aktivnost 1.1.4 Prezentacija Nacrta Zakona o parničnom postupku u Skupštini Kosova		x					
	Aktivnost 1.1.4 Informisanje zainteresovanih strana o novom Zakoni ku o parničnom postupku							

Poglavlje 6.2: Tabela poređenja sa tri opcije

Tri opcije koje se razmatraju u ovom KD su one bez promene , promena procesnih zakona ali bez sprovođenja kodifikacije, kao i opcija kodifikacije građanskog procesnog zakonodavstva, kroz izradu Zakona o građanskom postupku Kosova. Treća alternativa je najbolja, pošto je u

skladu sa drugim zakonskim inicijativama na Kosovu (izrada Krivičnog zakonika, Zakonika o krivičnom postupku, nacrt Građanskog zakonika), utiče na povećanje pristupa profesionalaca i javnosti građanskim procesnim normi, kao i omogućava objedinjavanje građanskog procesnog zakonodavstva u jedinstven pravni akt.

Slika 10: poređenje opcija

Metoda poređenja:			
pozitivni uticaji	Opcija 1: Bez promene	Opcija 2: Pобољшanje postojećih zakona	Opcija 3: Izrada Zakona o parničnom postupku
		Odobrene su neophodne zakonske izmjene.	1. Bolji pristup javnosti građanskoj pravdi.
			2. Proceduralne norme će biti kodifikovane u jednom zakonskom aktu
			3. Lakša identifikacija proceduralnih normi povećava pravnu sigurnost.
			4. Bolja usklađenost institucija procesnog prava .
			5. Povećava se efikasnost sudova za pravovremeno suđenje predmeta .
			6. Usklađivanje sa međunarodnim standardima u oblasti parničnog postupka koji nisu dio postojećih zakona .
Relevantni štetni uticaji			
	Ne dozvoljava usklađivanje, korekciju i reformu postojećeg procesnog zakonodavstva.	7. Dodaju se promjenjivi zakoni proceduralne prirode. 8. Efikasan pristup pravdi postaje težak. 9. Teško je identifikovati proceduralne brojeve koji su na snazi	Nema.
Relevantni	Nema troškova	Nema	

troškovi									
Procena očekivanog uticaja na budžet	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 1	Godina 2	Godina 3	Godina 1	Godina 2	Godina 3
		0	0	0				30,007,121.00	34,685,308.00
zaključak				Nudi pogodnosti bez dodatnih troškova					

Poglavlje 7: Zaključci i vizija za strukturu Zakonika o građanskom postupku Kosova

Na kraju ovog koncept dokumenta za Zakonik o građanskom postupku Kosova, može se reći da je izrada Zakonika o građanskom postupku na Kosovu neophodna i potrebna, što proizilazi ne samo iz opšteg trenda kodifikacije krivičnih, građanskih ili procesnog krivičnog zakonodavstva na Kosovu, već takođe od potrebe modernizacije građanskog procesnog zakonodavstva, kroz uvođenje novih građanskih procesnih instituta, izmene postojećih i sveukupnog jezičkog poboljšanja korišćene terminologije. Konačni cilj je da se izradi jedan Zakonik o građanskom postupku, koji je dobro napisan, savremen, u skladu sa najboljim evropskim standardima, kompletan i kojim se omogućava pravično, brzo i efikasno razmatranje predmeta ili drugih pitanja koja su u nadležnosti sudova, kao i proces izvršenja.

Kao što sam proces kodifikacije podrazumeva, izvršiće se spajanje tri glavna zakona koja danas postoje na Kosovu koji regulišu građanski postupak, a to su Zakon „o parničnom postupku“, Zakon „o vanparničnom postupku“ i Zakon „o izvršnom postupku“. Zakoniku se mogu dodati zakoni ili drugi delovi posebnih zakona, u zavisnosti od strukturalne i organizacione potrebe koja će se pojaviti. Cilj ovog procesa kodifikacije je da se očuvaju aktuelna pravila predviđena gore navedenim zakonima i da se unaprede ili dodaju samo tamo gde je to potrebno, pozivajući se na najbolje evropske standarde. Postupajući na ovaj način, novi Zakonik o građanskom postupku će sačuvati lokalni identitet i neće biti „strano“ za pravne praktičare. Prednost ovoga je to što će se sačuvati sva sudska praksa i iskustvo stečeno tokom godina, što će omogućiti postepeni razvoj zakonodavstva. Alternativa izrade Zakonika o građanskom postupku koji nema sličnosti sa postojećim pravilima ne samo da je neprikladno, već je i štetno u kratkoročnom i srednjoročnom aspektu. Dakle, novi Zakonik o građanskom postupku će biti evolucija sadašnjih pravila parničnog postupka koja su rasuta u nekoliko zasebnih zakona. U Zakonu „o izvršnom postupku“ mogu ostati samo organizacione odredbe službe privatnog izvršenja koje su suvišne da budu obuhvaćene u Zakoniku o građanskom postupku.

Struktura Zakonika o građanskom postupku Kosova, misli se da bude sledeća. Zakonik će imati 5 delova:

11. I DEO nosiće naziv "OPŠTE ODREDBE"

12. II DEO nosiće naziv "SUĐENJE U PRVOM STEPENU"
13. III DEO nosiće naziv "POSEBNA SUĐENJA"
14. IV DEO nosiće naziv "ŽALBENA SREDSTVA"
15. V DEO nosiće naziv "IZVRSNI POSTUPAK"

Uopšteno govoreći, možemo reći da će I DEO obuhvatiti opšta načela građanskog postupka, koja će inkorporirati važeće odredbe Zakona „o parničnom postupku“, Zakona „o vanparničnom postupku“ i delimično Zakona „o izvršnom postupku“. Procedura“, kao i neka opšta načela u vezi sa suđenjem na daljinu i u vezi sa elektronskim dokazima. Takođe će biti uspostavljena pravila o jurisdikciji i nadležnosti različitih sudova, usklađivanjem odredbi koje se nalaze u posebnim zakonima. Biće predviđeni slučajevi izuzeća sudije, pravila za stranke, suparničare i njihove zastupnike, akti i procesni rokovi stranaka i suda, ponovno odlučivanje u roku, vrste suđenja koje sudovi mogu voditi (u pisanoj formi ili na javnoj sednici suda, presuda zbog izostanka i sl.), sastavljanje sudskih procesnih akata, pravila za obaveštavanje o aktima, uključujući i elektronsko obaveštavanje. Biće predviđena pravila za tužbu ili zahtev koji se upućuje sudu, utvrđivanje njihove vrednosti, položaj tužioca ili državnog pravobranioca u građanskim sudskim postupcima, itd.

Dalje, uopšteno govoreći, možemo reći da će II DEO obuhvatiti detaljna pravila za formalne uslove podnošenja tužbenog zahteva ili zahteva sudu, gde će se inkorporirati važeće odredbe Zakona „o parničnom postupku“, Zakona „o vanparničnom postupku“, prethodne ili pripremljene radnje koje sprovodi sud. Sudska rasprava, pravila za njeno vođenje, nadležnosti suda za disciplinovanje stranaka ili njihovih zastupnika (novčane kazne). Tretiraće se sredstva odbrane koja na raspolaganju tuženom (prigovor, protivtužba), učešće trećih lica u građanskom sudskom postupku, procesni rokovi za ostvarivanje prava u postupku od strane stranaka ili trećih lica. Slučajevi prekida (obustave) suđenja ili njegovog mirovanja, pravila pravne pomoći između lokalnih sudova (sudskih poziva), pravila za obezbeđenje tužbe, dokazna sredstva i pribavljanje dokaza, itd.

DEO III će inkorporirati sadašnja pravila članova 474-510 Zakona „o parničnom postupku“, kao i druge propise Zakona „o vanparničnom postupku“. Ova pravila imaju prednost u odnosu na pravila Dela II, osim ako nije drugačije predviđeno, ili ako ne postoji posebno uređenje. Ovaj deo će obuhvatiti pravila za suđenje ličnih i porodičnih stvari, uređenje ostavinskih pitanja, deobu suvlasničkih stvari, utvrđivanje visine naknade za eksproprisanu imovinu. U ovom delu će se oceniti da li je potrebno da se određeni deo ovlašćenja suda u vezi sa sastavljanjem i overom sadržaja isprava, od njih oduzme i prenese notarima. Takođe, može se predvideti da sudski depozit više ne bude tarifa suda. U ovaj deo mogu se uključiti posebna pravila koja su predviđena posebnim zakonima, kojima se predviđaju konkretni postupci za postupanje u drugim predmetima od strane suda. Deo ovog dela biće i poseban postupak po posebnom

mehanizmu koji je predviđen da se uspostavi, kako bi se izbeglo kršenje razumnih rokova u suđenju predmeta od strane sudova i izvršenja predmeta od strane službe izvršenja itd.

IV DEO će inkorporirati važeće odredbe Zakona „o parničnom postupku“ (članovi 176-251) i neke odredbe Zakona „o vanparničnom postupku“, koje se odnose na sredstva žalbe (pobijanja), koja su redovna i vanredna. Ovde će biti predviđen postupak suđenja u Apelacionom sudu ili Višem sudu, u pojedinim procesnim aspektima žalbe, od strane sudije pojedinca ovih sudova. Raspravljat će se o potrebi postojanja instituta „Zahteva za zaštitu zakonitosti“, kao i o potrebi predimenzioniranja uloge javnog tužioca u predmetima pravosuđa između privatnih lica i dr. kao pravo sudova.

V DEO će inkorporirati odredbe Zakona „o izvršnom postupku“, izostavljajući samo treći deo ovog zakona u vezi sa odredbama koje se odnose na strukturnu organizaciju privatnih izvršitelja. Ovde će se postupak izvršenja na osnovu verodostojnih dokumenata uskladiti sa posebnim postupkom za izdavanje platnog naloga, koji je predviđen u III delu Zakonika o građanskom postupku. Cilj je da se što je više moguće izbegne preklapanje različitih procedura, jasno postavljajući granice između dva instrumenta, koja su dostupna licu koje je titular pouzdanog dokumenta.

Aneks 1: Obrazac procene ekonomskog uticaja

Kategorija ekonomskih uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da će doći do ovog uticaja?		Broj pogođenih organizacija, kompanija i/ili pojedinaca	Očekivana korist ili uticaj na troškove	Željeni nivo analize
		da	ne	Visoka/niska	Visoka/niska	
Poslovi ⁶⁶	Hoće li se sadašnji broj radnih mesta povećati?		X			
	Hoće li se sadašnji broj radnih mesta smanjiti?		X			
	Hoće li to uticati na nivo plaćanja?		X			
	Hoće li to uticati na lakoću pronalaženja posla?		X			
Poslovanje	Hoće li to uticati na pristup poslovnim finansijama?		X			
	Hoće li određeni proizvodi biti povučeni sa tržišta?		X			
	Hoće li određeni proizvodi biti dozvoljeni na tržištu?		X			
	Hoće li preduzeća biti prisiljena da se zatvore?		X			
	Hoće li se otvoriti nova preduzeća?		X			
Administrativni teret	Hoće li preduzeća biti primorana da ispunjavaju obaveze pružanja novih informacija?		X			
	Da li su obaveze pružanja informacija za preduzeća pojednostavljene?		X			

⁶⁶Kada utiče IN poslovi će također ____ ovo TAKODER uticaji društveni .

Posao	Očekuje li se promena trenutnih tokova uvoza?		X			
	trenutnih izvoznih tokova?		X			
Prevoz	Da li će to uticati na način na koji se prevoze putnici i/ili roba?		X			
	Hoće li biti razlike u vremenu potrebnom za prevoz putnika i/ili robe?		X			
Investicije	Da li se od kompanija očekuje da investiraju u nove aktivnosti?		X			
	Očekuje li se da će kompanije otkazati ili odgoditi ulaganja?		X			
	Hoće li se povećati ulaganja iz dijaspora?		X			
	Hoće li se smanjiti ulaganja iz dijaspora?		X			
	direktne strane investicije povećati ?		X			
	direktne strane investicije smanjiti ?		X			
Konkurentnost	Hoće li se povećati cena poslovnih proizvoda, poput struje?		X			
	Hoće li se cena poslovnih inputa , poput električne energije, smanjiti?		X			
	Da li je verovatno da će inovacije i istraživanja biti promovisani?		X			
	Da li je verovatno da će inovacije i istraživanje biti ometani?		X			
Uticaj na MSP	Da li su pogođena preduzeća uglavnom mala i srednja preduzeća?		X			

Cene i konkurencija	Hoće li se povećati broj roba i usluga dostupnih poslovnim subjektima ili potrošačima?		X			
	Hoće li se smanjiti broj roba i usluga dostupnih proizvođačima ili potrošačima?		X			
	Hoće li cene postojećih roba i usluga porasti?		X			
	Hoće li se cene postojećih roba i usluga smanjiti?		X			
Regionalni ekonomski uticaji	Da li će neki određeni poslovni sektor biti pogodan?		X			
	Da li je ovaj sektor koncentrisan u određenom regionu?		X			
Opšti ekonomski razvoj	Hoće li to uticati na budući ekonomski rast?		X			
	Da li bi to moglo uticati na stopu inflacije?		X			

Aneks 2: Obrazac za procenu društvenih uticaja

Kategorija društvenih uticaja	Glavni uticaj	Da li se očekuje da će doći do ovog uticaja?		Broj pogođenih organizacija, kompanija i/ili pojedinaca	Očekivana korist ili uticaj na troškove	Željeni nivo analize
		da	ne			
Poslovi ⁶⁷	Hoće li se sadašnji broj radnih mesta povećati?		X			
	Hoće li se sadašnji broj radnih mesta smanjiti?		X			
	Jesu li pogođena radna mesta u određenom poslovnom sektoru?		X			
	Hoće li biti uticaja na nivo plaćanja?		X			
	Hoće li to uticati na lakše pronalaženje posla?		X			
Regionalni društveni uticaji	Da li su društveni uticaji koncentrisani u određenom regionu ili gradu?		X			
Uslovi rada	Da li su ugrožena radnička prava?		X			
	Da li su predviđeni ili ukinuti standardi za rad u opasnim uslovima?		X			
	Hoće li to uticati na način razvoja socijalnog dijaloga između zaposlenih i poslodavaca?		X			
Socijalna inkluzija	Hoće li to uticati na siromaštvo?		X			
	Da li je pogođen pristup programima socijalne zaštite?		X			

⁶⁷Kada utiče IN poslovi će također ____ ovo TAKODER uticaji ekonomski _

	Hoće li se promeniti cene osnovnih roba i usluga?		X			
	Hoće li to uticati na finansiranje ili organizaciju programa socijalne zaštite?		X			
EDUKACIJ A	Hoće li to uticati na osnovno obrazovanje?		X			
	Hoće li to uticati na srednje obrazovanje?		X			
	Hoće li to uticati na visoko obrazovanje?		X			
	Hoće li biti uticaja na stručno osposobljavanje?		X			
	Hoće li to uticati na obrazovanje radnika i celoživotno učenje?		X			
	Hoće li to uticati na organizaciju ili strukturu obrazovnog sistema?		X			
	Hoće li to uticati na akademske slobode i samoupravu?		X			
kulture	Da li opcija utiče na kulturnu raznolikost ?		X			
	Da li opcija utiče na finansiranje kulturnih organizacija?		X			
	Da li opcija utiče na mogućnosti da ljudi imaju koristi od kulturnih aktivnosti ili učestvuju u njima?		X			
	Da li opcija utiče na očuvanje kulturne baštine?		X			
GOVERNA NCE	Da li opcija utiče na sposobnost građana da učestvuju u demokratskom procesu?		X			
	Da li se svi tretiraju jednako?		X			
	Hoće li javnost biti bolje informisana o određenim		X			

	pitanjima?					
	Da li opcija utiče na način rada političkih partija?		X			
	Hoće li biti uticaja na civilno društvo?		X			
Javno zdravlje i sigurnost ⁶⁸	Hoće li to imati ikakvog uticaja na živote ljudi, poput očekivanog životnog veka ili stope smrtnosti?		X			
	Hoće li to uticati na kvalitet hrane?		X			
	Hoće li se zdravstveni rizik povećati ili smanjiti zbog štetnih supstanci?		X			
	Hoće li biti posljedica po zdravlje zbog promena nivoa buke ili kvaliteta zraka, vode i/ili tla?		X			
	Hoće li biti posljedica po zdravlje zbog promena u korišćenju energije?		X			
	Hoće li biti posljedica po zdravlje zbog promena u odlaganju otpada?		X			
	Hoće li biti uticaja na životni stil ljudi, kao što su nivoi interesovanja za sport, promene u ishrani ili promene u upotrebi duhana ili alkohola?		X			
	Da li postoje određene grupe koje se suočavaju sa mnogo većim rizicima od drugih (definisani faktorima kao što su starost, pol, invaliditet, društvena grupa ili region)?		X			

⁶⁸Kada ima uticaja IN zdravlje JAVNO I onda sigurnost _redovno ima uticaja životne sredine .

Kriminal i sigurnost	Da li to utiče na verovatnoću da će kriminalci biti uhvaćeni?		X			
	Da li kriminal utiče na potencijalni profit?		X			
	Da li to utiče na nivoe korupcije?		X			
	Da li je pogođen kapacitet za provođenje zakona?					
	Ima li to bilo kakvog uticaja na prava i sigurnost žrtava zločina?		X			

Aneks 3: Obrazac procene uticaja na životnu sredinu

Kategorija uticaja na životnu sredinu	Glavni uticaj	Da li se očekuje da će doći do ovog uticaja?		Broj pogođenih organizacija, kompanija i/ili pojedinaca	Očekivana korist ili uticaj na troškove	Željeni nivo analize
		da	ne			
Održiva klima i životna sredina	Hoće li to uticati na emisiju stakleničkih plinova (ugljički dioksid , metan, itd.)?		X			
	Hoće li to uticati na potrošnju goriva?		X			
	Hoće li se promeniti raznovrsnost resursa koji se koriste za proizvodnju energije?		X			
	Hoće li biti razlike u ceni za ekološki prihvatljive proizvode?		X			

	Hoće li određene aktivnosti postati manje zagađujuće?					
Kvalitet zraka	Hoće li to uticati na emisiju zagađujućih materija?		X			
Kvalitet vode	Uteče li opcija na kvalitet slatke vode?		X			
	Da li opcija utiče na kvalitet podzemnih voda?		X			
	Da li opcija utiče na izvore pitke vode?		X			
Kvalitet tla i korišćenje zemljišta	Hoće li biti uticaja na kvalitet tla (u vezi sa zakiseljavanjem, zagađenjem, upotrebom pesticida ili herbicida)?		x			
	Uticao na eroziju tla?		X			
	Hoće li zemljište biti izgubljeno (gradnjom, itd.)?		X			
	Hoće li se zemljište nabaviti (dekontaminacijom, itd.)?		X			
	Hoće li doći do bilo kakve promene u korišćenju zemljišta (npr. od korišćenja šuma u poljoprivrednu ili urbanu upotrebu)?		X			
Otpad i reciklaža	Hoće li se promeniti količina nastalog otpada?		X			
	Hoće li se promeniti načini na koje se postupa s otpadom?		X			
	Hoće li biti uticaja na mogućnosti recikliranja otpada?		X			
Upotreba resursa	Uteče li opcija na korišćenje obnovljivih izvora (riblji fond, hidroenergija, solarna energija, itd.)?		X			

	Da li opcija utiče na korišćenje neobnovljivih resursa (podzemne vode, minerali, uglj, itd.)?		X			
Stepen opasnosti po životnu sredinu	Hoće li biti bilo kakvog uticaja na verovatnoću opasnosti, kao što su požari, eksplozije ili nesreće?		X			
	Hoće li to uticati na spremnost za prirodne katastrofe?		X			
	Da li je zaštita društva pogođena prirodnim katastrofama?		X			
Bio diverzitet, flora i fauna	Hoće li biti uticaja na zaštićene ili ugrožene vrste ili područja u kojima žive?		x			
	Uticaj na veličinu ili veze između prirodnih područja?		X			
	Hoće li to uticati na broj vrsta u datom području?		X			
Dobrobit životinja	Hoće li to uticati na tretman životinja?		x			
	Hoće li to uticati na zdravlje životinja?		x			
	Hoće li to uticati na kvalitetu i sigurnost stočne hrane?		x			

Aneks 4: Obrazac za procenu uticaja osnovnih prava

Kategorija uticaja na osnovna prava	Glavni uticaj	Da li se očekuje da će doći do ovog uticaja?		Broj pogođenih organizacija, kompanija i/ili pojedinaca	Očekivana korist ili uticaj na troškove	Željeni nivo analize
		da	ne			
Dostojanstvo	Da li opcija utiče na dostojanstvo ljudi, njihovo pravo na život ili integritet osobe?	da		Visoko	Visoko	

Sloboda	Da li opcija utiče na pravo na slobodu pojedinaca?	da		Visoko	Visoko	
	Da li opcija utiče na pravo osobe na privatnost?	da		Visoko	Visoko	
	Da li opcija utiče na pravo na sklapanje braka ili osnivanje porodice?					
	Da li opcija utiče na pravnu, ekonomsku ili socijalnu zaštitu pojedinaca ili porodica?	da		Visoko	Visoko	
	Da li opcija utiče na slobodu mišljenja, savesti ili vere?	da		Visoko	Visoko	
	Da li opcija utiče na slobodu izražavanja?	da		Visoko	Visoko	
	Da li opcija utiče na slobodu okupljanja ili udruživanja ?	da		Visoko	Visoko	
Lični podaci	Da li opcija uključuje obradu ličnih podataka?	da		Visoko	Visoko	
	Jesu li zajamčena prava pojedinca na pristup, ispravak i prigovor?	da		Visoko	Visoko	
	Da li je način na koji se lični podaci obrađuju jasan i dobro zaštićen?	da		Visoko	Visoko	
AZIL	Da li ova opcija utiče na pravo na azil?	da		Visoko	Visoko	
Imovinska prava	Hoće li biti pogođena imovinska prava?	da		Visoko	Visoko	
	Da li opcija utiče na slobodu poslovanja?	da		Visoko	Visoko	
Jednak tretman ⁶⁹	Da li opcija štiti princip jednakosti pred zakonom?	da		Visoko	Visoko	

⁶⁹ JEDNAKOST gender se liječi IN *Procjena uticaja _ genitiv*

	Da li je verovatno da će određene grupe biti oštećene direktno ili indirektno diskriminacijom (npr. bilo kakva diskriminacija na osnovu pola, rase, boje kože, etničke pripadnosti, političkog ili drugog mišljenja, starosti ili seksualne orijentacije)?		ne			
	Da li opcija utiče na prava osoba sa invaliditetom?	da		Visoko	Visoko	
Dječija prava	Da li opcija utiče na prava dece?	da		Visoko	Visoko	
Dobra administracija	Hoće li administrativne procedure postati komplikovanije?		ne			
	Da li postoji uticaj na način na koji administracija donosi odluke (transparentnost, proceduralni rok, pravo na uvid u spis, itd.)?	da		Visoko	Visoko	
	O krivičnom pravu i propisanim kaznama: da li su ugrožena prava okrivljenog?		ne			
	Je li ugrožen pristup pravdi?	da		Visoko	Visoko	